

ਸਾਲ ਪਹਿਲਾ — ਅੰਕ **6**
YEAR 1 — ISSUE

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

(ਮਾਸਿਕ ਪੰਜਾਬੀ)

ਸਤੰਬਰ/SEP. 2010

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ

ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਗਿਆਨੀ

21 ਅਪ੍ਰੈਲ 1850 ਤੋਂ 6 ਸਤੰਬਰ 1901

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ

15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਤੋਂ 24 ਸਤੰਬਰ 1898

ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹੋ ਸੰਪਾਦਕੀ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ?

ਇੰਜ: ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਭਾਵ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ
ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਪਾਠਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ (ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ) ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮਕਸਦ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ, 'ਕੌਮ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵਡੇਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ। ਅਜੇ ਤੱਕ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਹੀ ਆਪਣੇ ਸੀਮਤ ਵਿਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ 90% ਪਾਠਕਾਂ, ਲਾਇਬਰੇਰੀਆਂ, ਪਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਮੁਫਤ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਗਾਤਾਰ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਅਗੋਂ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ। ਜੋ 10% ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ੨ ਧੰਨਵਾਦਿ। ਜੋ ਲੇਖਕ ਤੇ ਪਾਠਕ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੇ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਉਸਾਰੂ ਵਿਚਾਰ ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਧੰਨਵਾਦਿ। ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਧੰਨਵਾਦਿ ਸਹਿਤ।

ਵਲੋਂ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ

ਦਾਨੀ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ (ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਸਾਫ ਸੁਥਰਾ ਨਿਰੋਆ ਸਮਾਜ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸਾਹਿਤ ਰਚਨਾ ਵਰਗੇ ਮਹਾਨ ਵਿਸ਼ੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ) ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਸਮੂਹ ਦਾਨੀ ਸੱਜਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ੨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਭੋਜਣ ਲਈ ਪਤਾ:-ਸੰਪਾਦਕ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ, A/C No. 65077080586, ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਪਟਿਆਲਾ, ਸਾਖਾ ਕਜ਼ਹੋਤੀ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ।

ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟ

www.bhaiditsinghpatrika.com ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੀ ਵੈੱਬ ਸਾਈਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੰਕ ਵਾਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ *upload* ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਨਿੱਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਬੰਧੀ ਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ

COACHING CLASSES

from 1st to +2 Classes

All subjects including

MATHS & COMMERCE

Batches Started from

1st and 15th September, 2010

Contact:

 # HE 324, Phase VII, Mohali

9988041724, 9888543779

9780167626, 9988041863

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

(ਮਾਸਿਕ, ਪੰਜਾਬੀ)

YEAR:1

SEPTEMBER:2010

ISSUE :6

ਸੰਪਾਦਕ: ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ
9465216530

ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ: 1. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ
9316133498 (ਆਨਰੇਰੀ)
2. ਇੰਜ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ
9815549523 (ਆਨਰੇਰੀ)

ਸਲਾਹਕਾਰ ਬੋਰਡ

੧. ਸ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹਿਰਵਾਲਾ (ਮੁੱਖ ਸਲਾਹਕਾਰ)
੨. ਸ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਲਾਜ ੩. ਸ. ਮੇਵਾ ਸਿੰਘ ਕਜਰੋਤੀ
੪. ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਭੁਪਾਲ ੫. ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮੈਨੇਜਰ
੬. ਸ. ਫਤਿਹ ਜੰਗ ਸਿੰਘ ੭. ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ
੮. ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ ੯. ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸ਼ਨਪੁਰਾ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ

੧. ਸ. ਜਸਮੀਤ ਸਿੰਘ (ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ) 9993376566
੨. ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਕਲੋਤ (ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ) 9463490964
੩. ਦੇਸਰਾਜ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ (ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ) 9815731013
੪. ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰੀ USA 0014089039952

ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪਤਾ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

712, ਅਨੰਦਪੁਰ ਕੰਪਲੈਕਸ,
ਕਜਰੋਤੀ, ਯੂ.ਟੀ. ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ। 160036
ਫੋਨ:- 0172-2623163, 9465216530

E-Mail:- bhaiditsinghpatrika@yahoo.com
website:- www.bhaiditsinghpatrika.com

ਚੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ

ਸਮਾਂ	ਦੇਸ਼. ਵਿਚ	ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ
ਸਾਲਾਨਾ	150/-	\$ 30
ਪੰਜ ਸਾਲ	900/-	\$150
ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰ	5000/-	\$1000

ਇੱਕ ਕਾਪੀ:- 15 ਰੁਪਏ

ਤਤਕਰਾ

- + ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ
ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਊਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ? ਸੰਪਾਦਕੀ 2
- + ਪੰਥ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਗੁਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ 5
- + ਪੰਨਾ 7-12 ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ੧੧੧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ 23 ਜੂਨ 1899 7
- + ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਕਾਂ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ 23 ਜੂਨ 1899 12
- + ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ 23 ਜੂਨ 1899 12
- + ਨੀਤੀ ਬਚਨ
- + ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪੋਤਰੀ
ਭਾਵ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ
ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ. ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ 13
- + ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਰਗਾ ਪੁਜਾਰੀ
ਨਹੀਂ ਸਨ- ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ। ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ 15
- + ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ
ਅਮੁੱਲ ਵਿਰਸੇ ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਲ-
ਇੱਕ ਸਰੋਕਾਰ ਡਾ. ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ 18
- + ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ- ਸਮਾਧਾਨ
ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਣੀ 22
- + ਗਿ. ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ - ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ
ਕਰਨਾ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਥੋਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ। ਸ. ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਭੱਟੀ 24
- + ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ ਸ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ ਤੇ ਹੋਰ 26
- + ਵਿਅੰਗ ਟੋਟਕੇ ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ 30
- + ਕਲਮ ਵਧਾਤ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ, ਤਖ਼ਤੀ ਲਾਗੂ
ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਈ, ਉਹ ਸੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ, ਸ. ਸੁਰਜਨ ਇੰਘ ਜੱਸਲ 31
- + ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਸੀ ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ 32
- + ਕੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਕੇ ਆਗੀਆ
ਸਮਾਜੀ ਸਨ ? ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ 34
- + ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ 37

ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਾਦਕ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਿਰਫ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇਗਾ। ਸੰਪਾਦਕ

Printer S. Sharanjit singh and publisher S. Nasib Singh
Sewak on behalf of owner Nasib Singh Sewak, Printed
by Majestic Printing Press Bay Show No. 7, Phase 7
Mohali (Punjab) 0172-2674340, Published from # 712
Anandpur Complex Kajheri U.T. Chandigarh.
Editor Nasib Singh Sewak.

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ?

ਐਨ. ਐਸ. ਸੇਵਕ

ਇਹ ਅੱਜ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੧ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ੧੦੦ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲਗਭੱਗ ੧੪ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅੰਕ ਕੱਢੇ ਸਨ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ.) ਮੁੱਖ ਦਫਤਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਲੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ੧੦੦ ਸਾਲਾ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ੪ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮਾਗਮ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡ ਕਲੋੜ (ਨੰਦਪੁਰ) ਜਿਲ੍ਹਾ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਰਵਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਮੁੱਖ ਸਮਾਗਮ ੬ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੧ ਨੂੰ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ੮ ਮੰਤਰੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਪਰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾ ਆਉਣ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਸਵੇਰੇ-ਸਵੇਰੇ ਸ. ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬੰਡੂਗਰ ਓ. ਐਸ. ਡੀ ਵਲੋਂ ਦਾਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ੧੦੦ਵੀਂ ਬਰਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਡ ਕਲੋੜ ਵਿਖੇ ਦੋ ਹੋਰ ਭਰਵੇਂ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਇੱਕ ਬਹੁ ਜਨਸਮਾਜ ਪਾਰਟੀ ਵਲੋਂ ਤੇ ਦੂਜਾ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਮਾਨ ਵਲੋਂ। ਸਮੁੱਚਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ੧੦੦ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਦਾਸ, ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਰਜਿ.)) ਦੀਆਂ ਲਗਭਗ ੬-੭ ਰਸਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਸਨ। ਉਦੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ੨ ਸੁਰਖੀਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੇਤੂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ? ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਵੱਡੇ ੨ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਐਲਾਨ ਹੀ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤਹਿ ਫੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਜਥੇਦਾਰ

ਤੋਤਾ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਸਕੂਲ ਦਾ ਨਾਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰਖਵਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤਲਵੰਡੀ ਜੀ ਵਲੋਂ ੨੪ ਸਤੰਬਰ ੨੦੦੧ ਦੀ ਕਾਰਜਕਾਰਨੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਲੋਂ ਕਈ ਗੋਤੇ ਮਾਰਨ ਉਪਰੰਤ ਕਿਸੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮਤੇ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਪਰ ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰੋਕ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਐਵੇਂ ਚੱਕਰ ਮਾਰ ਕੇ ਬੇਫਾਇਦਾ ਪੈਸੇ ਨਾ ਖਰਚ ਕਰੋ। ਉਸ ਸਾਲ ਜਥੇਦਾਰ ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਟੌਹੜਾ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਨਰਾਜ਼ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਗੁਸੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਹੀ, ਜੋ ਦਿਸਹੱਦੇ ਉਹ ਕਾਇਮ ਕਰ ਗਏ ਉਹ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕ ਯਾਦ ਰਹਿਣਗੇ। ਉਹ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਕਾਲਜ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਉਸ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਆਡੀਟੋਰੀਅਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਬਿਲਕੁਲ ਏ.ਸੀ ਹੈ ਤੇ ੧੦੦੦ ਕੁਰਸੀਆਂ ਹਨ।

੧੦੦ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਟੌਹੜਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਪਿਛਲੇ ੯ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਫੀ ਕੰਮ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਚੇਅਰ ਜਾਂ ਵੱਖਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਚਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਸ਼੍ਰੋ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇ ਤੱਕ ਉੱਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣੇਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਸਹੀ। ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸ. ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ ਤੇ ਇੰਜ ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ ਜੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਕਿ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਕਿ ਜਨਵਰੀ ੨੦੧੦ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਗਾਤਾਰ ਚਲਦੀ ਰਹੇਗੀ ਤੇ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਲਿਖਿਆ ਵਰਗ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਆਦਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਸਾਡੇ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵੱਡਮੁੱਲਾ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦੁੱਕਿਆ ਸਹੀ ਕਦਮ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਈ-ਮੇਲ, ਟੈਲੀਫੋਨ ਤੇ ਪੱਤਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਰਜ ਹੈ ਬਹੁਤ ਔਖਾ। ਮੇਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਇਹ ਜਵਾਬ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਦੋ ਹੀ ਮਿੰਤਰ ਸਨ ਤੇ ਸਾਧਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਜ ਕਰ ਗਏ ਕਿ ੧੦੦ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੋਢੀ ਸੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਸੀ। ੧੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੭੭ ਨੂੰ ਉਹ ਲਾਹੌਰ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਤਨ ਚੰਦ ਦਾਹੜੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਖੰਡਨ-ਮੰਡਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜੋ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਜਾਂ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਕਹਿ ਕੇ ਬੇਇਜ਼ੱਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਹਾਰ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਬਤ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਵਾਮੀ ਦਿਆਨੰਦ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਨ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੱਕ ਖੋਲ੍ਹੇ ਰੱਖੇ ਹਨ ਪਰ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਹੱਥ ਪਰ ਹੱਥ ਧਰੀਂ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਅਨਮੋਲ ਹੀਰੇ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਇਸ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਭ ਕੁੱਝ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਤ ਰਾਮਦਾਸੀਆ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਦੁੱਖ ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਇਸ

ਜਿਲੂਣ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਾਂਗ ਘੁੰਮਣ-ਘੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਕਾਰਜ ਸ਼ੈਲੀ ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਇਤਹਾਸ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ ਤਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਅੱਤਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਹਾਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ, ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਵਡੇਰਾ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ੫੧ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕਰ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੈਤ੍ਰ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਿੱਸ ਹੱਦੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਧਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਝੂਠ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਠੋਕ ਵਜਾਕੇ, ਡੰਕੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤੇ ਇਹ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ ਉਹ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ।

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਮਾਣ ਮੱਤਾ, ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ੮ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਘਰੋਂ ਤੋਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ “ਜਾਉ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਕਿਉਂ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਮੈਂ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ, ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਤੇਰਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਸੰਭਾਲ”। ਰਾਂਝਾ ਹੋਇ ਤੁਰਿਆ, ਵਾਰਿਸ਼ ਸ਼ਾਹ ਜਿਹਾ” ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੀਂਹ ਪੈਦੇ ਵਿੱਚ ੮ ਸਾਲ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਬਾਲਕ ਦਿੱਤਾ ਰਾਮ, ਖਾਲੀ ਹੱਥ, ਕੱਲਮ ਕੱਲਾ, ਅਣਜਾਣ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਥੀ ਸੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਸਹਾਰਾ- ਜੇ ਨਾਲ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਸਿਰੜ, ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਲਗਨ, ਹਿੰਮਤ, ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਕਰਨ ਲਈ ਚਟਾਨ ਜੇਡਾ ਇਰਾਦਾ। ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਹੀ ਮਰ ਮਿਟਨ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰਦੈ ਅਜਿਹੇ ਬਾਲਕ ਤੇ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੀ ਸਕੂਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਲਈ ਉਹ ੬ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ, ਉਰਦੂ, ਅਰਬੀ, ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣਿਆ ਸੀ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸੀ ਤੇ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੋਂ ਫਸਟ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ

ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ- ਉਹ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਹੀ ਛੋਹਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਕਵੀ ਵੀ ਸੀ, ਵਾਰਤਾਕਾਰ ਵੀ ਸੀ, ਕਿੱਸਾਕਾਰ ਵੀ, ਨਾਟਕਕਾਰ ਵੀ ਤੇ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਪਿਤਾਮਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਹਾਸਲ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮੋਢੀ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਮਰ ਭਰ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸਿਰ ਤੋੜ ਯਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਵੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਿਰ ਕੱਢ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਮਾਣ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੌਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਕੌਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੀ ਦਿੱਤਾ? ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਸੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦਾ। ੧੯੮੫ ਵਿੱਚ ਜਰੂਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ੩੨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਟੌਹੜਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਮੁੜ ਛਪਵਾਈਆਂ ਸਨ। ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਸੀ। ੨੦੦੨ ਵਿੱਚ ਸ.ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਡੂਗਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਅਵਾਰਡ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪ੍ਰੋ. ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ- ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ।

ਅੱਜ ਫੇਰ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਾਲਾਤ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਇਆ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਤਰ, ਈ.ਮੇਲ, ਫੋਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ- ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋ, ਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ, ਹਰ ਇੱਕ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਗ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਜਨੂੰਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਬੱਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਜਿਮੇਂ ਲਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰਾ ਫ਼ਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਚੀ ਉਚੀ ਹੋਕਾ ਦਿੰਦਾ ਰਹਾਂ। ਤੇ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਤੇ ਸਾਹਸ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ

“ਭਾਵੇਂ ਤੇਲੀ ਦੇ ਤਿੰਨੇ ਚਲੇ ਜਾਣ” ਮੈਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖਾਂਗਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਅਜੇਹੇ ਸੁਹਿਰਦ ਸੰਚਾਲਕ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ ਜੋ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਤੇ ਜਾਨ ਤੋੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ।

ਹਾਂ ਗੱਲ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਚਣੌਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕੱਦ ਜੇਡਾ ਰਾਹ ਦਰਸਾਉ ਵਿਦਵਾਨ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਅੱਜ ਵੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਯਾਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਮਲ ਹੋ ਸਕੇਗਾ? ਕਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਖੋਲ੍ਹੇ ਬਿਨਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਹੋ ਸਕੇਗੀ?

ਸੋ ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਆਪਾਂ, ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਨਿਜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਈਏ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਲਜ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਮੁਖੀ, ਜੋ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਨਵੇਂ ਹੋਰ ਜੁੜਨ ਵਾਲੇ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋਧ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਹਿੰਮ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮੇਰੀ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖੀ, ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨ, ਸਿੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪੱਧਰ ਤੇ ਜੋ ਵੀ ਉਸਾਰੂ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸਮੂਹ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕਠਿਆਂ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਕੇ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੇ, ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ, ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਦੀ ਇੱਕ ਉਚ ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾ ਕੇ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੋ ਆਓ ਸਾਰੇ ਆਪਣੀ ੨ ਡਿਊਟੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਵਡਮੁੱਲੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਅੱਜ ਤੋਂ ਹੀ ਜੁੱਟ ਜਾਈਏ। ਉਮੀਦ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ।

9465216530

ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ

23 ਜੂਨ 1899, ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ

ਪੰਥ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਅੱਜ ਕੱਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰਨਾਂ ਮਜ਼ਹਬਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੇ ਸੁਧਾਰ ਹੈ ॥ ਹੋਰਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅਜੇਹੀ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਸਾਰੇ ਕੌਮੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਸਤੇ ਕੁਝ ੨ ਚਰਚਾ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕੌਮਾਂ

ਫੈਲਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਗ੍ਹਾ - ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕਾਇਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਖਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਮਨਤੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੇ ਛੁੱਟਣ ਲਈ ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੰਘ ਅਰਦਾਸੇ ਸੋਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ॥ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ

੧੧੧ ਸਾਲ ਪਹਿਲੇ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਬਾਰੇ

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਪੰਨੇ ਜੋ ਕਿ ੧੧੧ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਖਬਾਰ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋੜ ਯਤਨਾਂ ਤਹਿਤ ੧੨ ਜੂਨ ੧੮੮੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ, ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੮੯ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਝ ਖਾਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਅਖਬਾਰ ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਪਰ ੧ ਮਈ ੧੮੯੩ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਿ ੧੯੦੫ ਤੱਕ ਚਲਿਆ। ੬ ਸਤੰਬਰ ੧੯੦੧ ਤੱਕ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਰਹੇ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਈਆ ਸਿੰਘ ਰਹੇ। ਕਿਉਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਚੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਹੀਨਾਵਾਰ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾਂ ਹੇਠ ਛਪੇ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ, ਜੋ ਸਪਤਾਹਿਕ ਸੀ, ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਅੰਕ ਦੇ ਖਾਸ ਕਾਲਮ ਜਿਵੇਂ ਸੰਪਾਦਕੀ, ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਕਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਤੇ ਖਬਰਾਂ ਆਦਿ ਹੀ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੇ। ਅਸਲ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਦੀ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਨਕਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪੰਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਧੰਨਵਾਦ

ਐਨ ਐਸ. ਸੇਵਕ (ਸੰਪਾਦਕ)

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਥੀ ਆਪੋ ਆਪਨੇ ਸੁਖ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨੇ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅਪਨੇ ਦੁਖਦਾਈ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਬਚਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦੇ ਅਮਨ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ ਅਪਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਦਾ ਉਦਮ ਸੋਚ ਰਿਹਾ

ਇਤਨਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਝ ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ ਹਾਂ ਅਰ ਮੇਰਾ ਭੀ ਕੋਈ ਮਨੋਰਥ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਅਜੇ ਤਕ ਇਸ ਪੰਥ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੌਗਾਂ ਦੇ ਕਮੀਣਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਪਨੀ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਕਿੰਤੂ ਅਪਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਧਰੀਆਂ ਦੀ

ਧਾਰਮਕ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਕੋਈ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਲਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁਨੀਆਂ ਪਰ ਫੈਲ ਜਾਨਾ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਏਹੋ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਅਜੇ ਤਕ ਅਪਨੇ ਆਪਨੂੰ

ਸੋਭਾ ਹੀ ਅਪਨੀ ਸੋਭਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪੁਨਾਲੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ ਅਰ ਨਾ ਕਦੇ ਡਿੱਗੇ ਵੱਠੇ ਦੀ ਖਬਰ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਪਨੇ ਨੰਬਰਦਾਰ ਦੇ ਕੋਠੇ ਨੂੰ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਲਾਕੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਰਹਿਤ-ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੁਝ ਭੀ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਅੰਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ॥

ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ੨ ਸਰਦਾਰਾਂ ਅਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਦੌਲਤ ਨਾਲ ਕਦੇ ਭੀ ਕਿਸੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦਾ ਟਹਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਰ ਨਾ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਰਚਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁਛਿਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਉਤਾ ਆਇੜਾ ਭੀ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸਤੇ ਉਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ੨ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਅੰਨਮਤੀ ਮੰਦਰ ਬਨਾਏ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਹੀ ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਤੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਨਮਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਭੰਗ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਯਾ ਅੰਨਮਤੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥ ਇਸ ਬਾਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਸੋ ਭੀ ਇਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਜੋ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲੇ ਦੇ ਧੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਉਹ ਓਸੇ ਦਾ ਗੁਲਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਤਨੇ ਰਾਮਚੰਦ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਕਿਤਨੇ ਕਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਨਕੇ ਰਾਮਨੌਮੀ ਅਤੇ ਜਨਮ ਅਸ਼ਟਮੀਆਂ ਮਨਾਕੇ ਖੀਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਪਾਲਨੇ ਝੁਟਾਉਂਦੇ ਹਨ॥ ਫਿਰ ਕਈ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦੇ ਭਗਤ, ਕਈ ਸੰਨਯਾਸੀਆਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਅਤੇ ਕਈ ਗੁੱਗੇ ਦੇ ਭਗਤ ਅਰ ਸੁਲਤਾਨ ਦੇ ਮੁਰੀਦ ਬਨੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਵੱਲ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਖਯਾਲ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਇਸਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਤਨੇ ਦਾਦੂ ਦੇ ਚੇਲੇ, ਕਿਤਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਲੰਕੁੜੀਏ ਅਰ ਕਿਤਨੇ ਭੈਰੋਂ ਹਨੁਮਾਨ ਦੇ ਸੇਵਕ ਬਨ ਕੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਤੇ ਮਹਾਂ ਅਧੋਗਤੀ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ॥ ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤਨੇ ਆਰੀਯਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਗਤ ਹੋ ਕੇ ਕਤਾਬਾਂ ਰਚਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਵੇਦ ਭਗਤ ਸਨ ਅਰ ਸਾਡਾ ਮਤ ਸਵਾਇ ਵੇਦ ਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ

ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਤਨੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਕੇ ਜਗ੍ਹਾਂ ੨ ਪਰ ਸੱਤ ਨੂੰ ਚੁਗ ਰਹੇ ਹਨ ਫਿਰ ਕਈ ਅਗਨੀ ਹੋੜੀ ਦੇ ਫੰਧੇ ਫਸਕੇ ਜੈ ਹਰੀ ਹੀ ਪੁਕਾਰ ੨ ਹਟ ਬੈਠੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਫਿਰਕਾ ਰਾਧਾ ਸੁਆਮੀ ਦਾ ਨਿਕੱਲਯਾ ਹੈ, ਓਥੇ ਹੀ ਭਟਕ ਰਹੇ ਹਨ॥ ਜਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਖਾਲਸਾ ਵੱਲ ਹੀ ਧਯਾਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ ਤਦ ਇਹ ਭੀ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਭੀ ਕੋਈ ਰਾਮ ਰਾਈਆ, ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਕੋਈ ਵਡਭਾਗ ਸਿੰਘੀਆ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਰਾਈਆ ਅਤੇ ਕੋਈ ਧੀਰ ਮਲੀਆ ਸਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰਵੀਂ ਤੇਰਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਮਝਕੇ ਅਰਦਾਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾਉਂ ਲੈਣਾ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਜਾਨਦਾ ਹੈ ਅਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਨੰਸਯਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ॥ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰਲਿਆਂ ਸਾਰੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਫਸਯਾ ਹੋਯਾ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਖਯਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਦ ਅਸੀਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਵੱਲ ਭੀ ਖਯਾਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੰਡ ਭਗਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਅਪਨਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਵਜਾਉਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਈ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਭਾ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਦੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਅਰ ਅਪਨੇ ਗੁਲ ਛੱਰੇ ਉਡਾਏ ਹਨ, ਫਿਰ ਅਜੇਹੇ ਮਦਾਰੀ ਦੇ ਤੁਮਾਸ਼ੇ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਪੰਥ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਯਾ ਧਰਮ ਉਨੱਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਪੰਥ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਨਿਰਲੋਭ, ਨਿਸ ਕਪਟ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਸਿਦਕੀਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲਾਲਸਾ ਤੇ ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਉਨੱਤੀ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾਂ ੨ ਭਰਮਨ ਕਰਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ, ਅਰ ਅਪਨੇ ਖਾਲਸੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੇ ਸੱਪ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਛੁਡਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਹਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ, ਜਿਸ ਪਰ ਆਸ਼ਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੰਥ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਨੀ ਧਾਰਮਕ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰ ਲਏਗਾ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਕੱਲ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਦਕੀਆਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ॥

ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ

23 ਜੂਨ 1899

ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਕਾਂ ਦੇ ਪੱਤ੍ਰ

ਪੱਤ੍ਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਅਪਨੀ ਰਾਇ ਦੇ ਆਪ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ।

ਖਾਲਸਾ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਅੰਨਮਤੀ ਗੁਲਾਮ ਹੈ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੱਛ ਕੜੇ ਦਾ ਤਾਂ ਨਾਮ ਭੀ ਨਹੀਂ ਅਰ ਦਾੜੀਆਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਤੰਬਾਕੂ ਬੀਜਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੌਨ ਹੋ ਤਦ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਿੰਘ ਹਾਂ ਫਿਰ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਿੰਘ ਹੋਕੇ ਤੰਬਾਕੂ ਦਾ ਬਣਜ ਅਤੇ ਦਾਹੜੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਯੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਉੱਤ੍ਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਬਾਬਾ ਬੇਦੀ ਆਉਗਾ ਤਾਂ ੧ ਰੁਪੱਯਾ ਦੇਕੇ ਬਖਸ਼ਾ ਲੇਵਾਂਗੇ, ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਲੋਗ ਇੱਕ ਰੁਪੱਯਾ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ੧ ਆਨੇ ਦੀ ਪੱਗ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ॥ ਜਦ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਿੰਘ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਯੋਂ ਨਹੀਂ ਛਕਦੇ ਤਦ ਅੱਗੋਂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬੇਦੀ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਿਰਹਸਤੀ ਹੋ ਐਡਾ ਕਰੜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛਕਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਅਰ ਜੇ ਛਕਾਂਗੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਗੁੱਸੇ ਹੋਊ ਅਜੇਹੇ ਧਰਮ ਵੱਲੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨੱਗੂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ ਜਦ ੬ ਜੂਨ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੇ ਲੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਯਾ, ਫੇਰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ੭੫ ਸਿੰਘ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹੇ ਫਿਰ ੭ ਜੂਨ ਨੂੰ ਚੌਵੀ ਸਿੰਘਨੀਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਯਾ ਜਿਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਜੋ ਹੁਨ ਸਭ ਖਾਲਸਾ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ੨੬ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਾਹਵਾਰੀ ਚੰਦਾ ਦੇਨਾ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸਭਾ ਉਨੱਤੀ ਕਰੇਗੀ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਹਕੀਮ
ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਭਾ ਰਫੀਨ ਬਿਲਾ ਲੁਦਿਹਾਨਾ

ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਰ ਜਿੰਨ ਭੂਤ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਕਈ ਖਾਲਸਾ ਭਾਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਕਾਰ

ਹੈ ਕਿ:-

‘ਮਹਾ ਮਾਈ ਕੀ ਪੂਜਾ ਕਰੈ॥

ਨਰ ਸੇ ਨਾਰ ਹੋਇ ਅਉਤਰੈ’

ਇਸਤੇ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਦੇਵੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਹੈ॥

ਫਿਰ ਕਈ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਜਿੰਨ ਭੂਤਾਂ ਦੀ ਜੂਨੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਕਈ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਕਿੰਤੂ ਬੀਮਾਰੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਸੋ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਆ ਭੇਦ ਹੈ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਬੁਧ ਸਿੰਘ
ਮਹਿਕਮਾ ਫਾਰਸਟ
ਬਿਲਾ ਮੁੰਟਕਮਰੀ

ਨੋਟ:- ਅਸੀਂ ਆਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਉੱਤ੍ਰ ਇਤਨਾ ਹੀ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਬੱਚਾ ਜੀਉਣੀ ਅਰ ਮਾਈ ਮਿਸ਼ਰੀ ਆਦਿਕ ਕਈ ਨਾਮ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਡਰਾਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅੱਛੇ ਕੰਮ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰੀਦਾ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਰਖ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ (ਜੋ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ) ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੈ ਦਿਖਾ ਕੇ ਸਚਾਈ ਦੀ ਤਰਫ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ॥

ਐਡੀਟਰ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ

ਖਾਲਸੇ ਲਈ ਇਕਾਦਸੀ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਕਯਾ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਭੀ ਇਕਾਦਸੀ ਰੱਖਕੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਵੰਡਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਰਵਾਜ ਹੈ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਇਕ ਸਿੰਘ
ਜਾਮਪੁਰ ਬਿਲਾ ਫੇਰਾ ਗਾਢੀਖਾਂ

ਨੋਟ:- ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਏਕਾਦਸੀ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਅਰਾਧਨਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸਤੇ ਬਿੰਨਾਂ ਅੰਨਮਤੀ ਰਸਮ ਦਾ ਕਿਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਜੇ ਜੇਹ ਹਾੜ੍ਹਦੇ ਮਹੀਨੇ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਠੰਡਾ ਜਲ ਛਕਣ ਵਾਸਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕੇਰਾ ਘੜਾ ਰੱਖਯਾ ਜਾਏ ਸੋ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ

ਜਾਨਕੇ ਜੋ ਅੱਜ ਇਕਾਸਦੀ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਦੇਣਾ ਪੁੰਨ ਹੈ ਇਹ ਸਭ ਅਗਯਾਨ ਦਾ ਲੱਛਨ ਹੈ॥

ਐਡੀਟਰ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ

ਸਿੰਘਪੁਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰੀ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਇਹ ਉਹ ਨੱਗਰ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਵੇਰ ਸੁੱਧੀ ਸਭਾ ਨੇ ਸੁੱਧ ਕੀਤਾ ਸਾ ਜਿਸਦੇ ਦੇਖਨ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੱਡਾ ਚਾਚੀ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਦ ਮੈਂ ਜਾਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੇਦ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕਈ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਦਾੜ੍ਹੇ ਕਤਰੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਰ ਰਹਿਤ ਦਾ ਕਤੇ ਨਾਮ ਨਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰ ਡਰ ਪੈਦਾ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਲੋਗ ਕਦੇ ਧਰਮ ਥੋਂ ਬਿਲਕੁੱਲ ਗਿਰ ਜਾਨਗੇ॥ ਵੱਡੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸਭਾ ਦਾ ਸਕੱਤ੍ਰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦਾ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਇੱਕ ਸਿੰਘ

ਸਿੰਘਪੁਰਾ ਬਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ

ਕਹੂਟਾ ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ॥

ਇਸ ਨੱਗਰ ਵਿੱਚ ਸਭਾ ਕਾਇਮ ਹੋਈ ਨੂੰ ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅੰਨਮਤੀ ਲੋਗ ਅਰ ਕਈ ਬੁੱਢੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਇਸ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅਰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੰਸੇ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਥੇ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਬਹੁਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਅਰ ਸਭ ਦੇ ਸੰਸੇ ਨਵਿਰਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਸਭਾ ਬਿੱਲਕੁੱਲ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗੀ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ

ਪ੍ਰੋਬੀਡਟ ਸਭਾ ਕਹੂਟਾ

ਗੁਰਗੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੜਮਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀਆਂ

ਰਯਾਸਤ ਮਨੌਲੀ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ॥

ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਟੀਕਾ ਸਾਹਿਬ ਸੁਦਾਰ ਰਘਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕੁੜਮਾਈ ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼ਹਜ਼ਾਦ ਪੁਰੀਏ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਸਮਯ ਦੇ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਕਰਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਰਰਵਾਈ ਅੰਨਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਹ ਬੀਬੀ ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੜਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੋ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਧਿਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਭਾਣਜੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਦੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਅਟੱਲ ਰੱਖੇ॥

ਸ੍ਰੀ ਮਤਿ ਸ੍ਰੀ ਸੁਦਾਰਨੀ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਮਾਤਾ ਸ੍ਰੀ ਸਰਦਾਰ ਰਘੂਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਯ ਪਰ ੧੦ ਰੁਪਯੇ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਨੂੰ ਪਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ॥

ਲੇਖਕ ਭਾਈ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਗੁੰਬੀ

ਰਿਆਸਤ ਮਨੌਲੀ

ਅਤਲਾ ਰਯਾਸਤ ਪਟਿਆਲਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਇੱਕ ਰੂੜ ਸਿੰਘ ਨੰਬਦਾਰ ਨੇ ਅਪਨੀ ਲੜਕੀ ਬੀਬੀ ਜੈ ਕੌਰ ਦਾ ਆਨੰਦ ਗੁਰਗੀਤੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅੰਨਮਤੀ ਕਾਰਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਇਸ ਨੱਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਲਾ ਹੀ ਆਨੰਦ ਹੈ॥

ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਨੰਦ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਕਹੂਟਾਮੇਂ ਨੱਗ੍ਰ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਰਯਾਸਤ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ੨੯ ਅਤੇ ੩੦ ਵਿਸਾਖ ਨੂੰ ਡੇਢ ਸੌ ਪੂਰਖ ਅਤੇ ੯੦ ਸਿੰਘਨੀਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ, ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਅਗਯਾਨ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੋਟੀ ਕੱਢਨਗੇ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ

ਜਗਤ ਸਿੰਘ

ਅਤਲੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ

ਖੋਟੇ ਜ਼ਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਤਿੰਨ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਗੁਰਗੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੀਬੀ, ਭਾਈ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੀਬੀ ਦੇ ਆਨੰਦ ਠੀਕ ੨ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਸਰਦਾਰ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੇਜਰ ਪਲਟਨ ਨੰ: ੧੪ ਸਿੱਖ ਦਾ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੱਖੇ॥

ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਸਿੰਘ

ਖੋਟੇ, ਜ਼ਿਲਾ ਪੀਰੋਜ਼ਪੁਰ

ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ ॥

੯ ਜੇਠ ਦੇ ਪੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਲਕਾ ਤੇ ਭਾਈ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਬਾਲਾ ਸਭਾ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਭੇਜਕੇ ਇਸ ਜ਼ਿਲੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰੇ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਿੱਥੇ ਤਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਭਾ ਉਦਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ॥

ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰਦੁਆਰੀਆਂ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਦੋਲਾ ਨਾਮੇਂ ਨੱਘ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਜਾਗੀਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਰਯਾਸਤ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ, ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਭੀ ਗਿਆ ਅਰ ਜਾਕੇ ਇੱਕ ਪੜ੍ਹਕਾ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕੁਛ ਅਰਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਭੇਜੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੀਏ ਸਿੰਘ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੜ੍ਹਕੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਨਾ ਭੇਜੀ ॥

ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਨਸ਼ੀ ਆਇਆ ਜਿਸਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਿਖਿਆ ਅਰ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਦੂਰ ਬਿਠਾਕੇ ਬਿਹੰਗਮਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਲਿਖ ਲੀਤਾ ਜਿਸ ਪਰ ਅਰਦਾਸਯਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ੧੫੦ ਰੁਪਯੇ ਤਾਂ ਪਾਠੀ ਅਰ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਹੋਇਆ ਅਰ ੧੧ ਰੁਪਯੇ ਮਹੰਤ ਅਨੇਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਅਰ ਬਿਹੰਗਮਾਂ ਨੂੰ ਡੇਢ ਆਨੇ ਲਿਖੇ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਹੱਥ ਆਏ, ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਰਸੀਦ ਬਨਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕੁਛ ਬੋਲਨ ਨੂੰ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਤਦ ਮਹੰਤ ਚਮਕੌਰੀਏ ਅਨੇਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਸੁਸਤ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸਭਾ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ ਏਥੇ ਸਭਾ ਦਾ ਕੀ ਵਟੀਦਾ ਹੈ, ਮੁਸਲੇ ਰਲਾਵਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖਰ ਫਕੀਰਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਡੇਢ ਆਨੇ ਹੱਥ ਆਏ ਅਤੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਲੰਘਾਇਆ ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਪਰਤਾਪ ਸਿੰਘ

ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਸਭਾ ਅੰਬਾਲਾ ਛਾਉਣੀ

ਗੁਰ ਪੁਰਬ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ਹੈ ॥

ਇਸ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਨਾਲ ਹਰ ਇੱਕ ਗੁਰਪੁਰਬ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੇਠ ਸ਼ੁਦੀ ਚੌਥ ਦਾ ਜੋਤ ਮੇਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਇਆ ਫਿਰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਕਥਾ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਰੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਪਰ ਵੱਖਯਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਚੰਦ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਰਾਮ ਸਿੰਘ

ਨਰਪੁਰਾ ਚਿਲਾ ਜਿਹਲਮ

ਸ਼ਾਦੀ ਪਲੀ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਵੱਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਇੱਕ ਸਿੱਖੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਹਨ, ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਾਇਆ ਹੈ ਇਹ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੰਘ ਹਨ ਸੰਗਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਯਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਾਦੀ ਪਲੀ

ਪਲਟਨ ਨੰ: ੪੫

ਸਿੱਖ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿੱਚ ਸਭਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਅੱਗੇ ਐਥੇ ਸਭਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਸੀ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਪੂਰਨ ਖਾਲਸਾ ਨੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਸਭਾ ਦਾ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ੧੮ ਜੂਨ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਜੋਤਮੇਲ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲੇ ਇੱਕ ਬਜੇ ਤੇ ਦੋ ਬਜੇ ਤੱਕ ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ, ਦੋ ਤੋਂ ੩ ਤੱਕ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਵੱਖਯਾਨ, ੩ ਤੋਂ ੪ ਤੱਕ ਕਥਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੋਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਯਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਜੋਤ ਮੇਲ ਵਿੱਚ ਸਰਦਾਰ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੂਬੇਦਾਰ ਨੇ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਯਸ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ, ਹਵਾਲਦਾਰ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼ ਜਿਨਾਂ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਪਾਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਪਾਹੀ ਨੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਕਥਾ ਕੀਤੀ, ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਜੋ ਫੌਜੀ ਖਾਲਸਾ ਪੱਕਾ ਸਿੰਘ ਸਜਕੇ ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪੂਰੀ ਕਰੇਗਾ ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਜਮੀਦਾਰ ਪਲਟਨ ਨੰ: ੪੫ ਸਿੱਖ

ਮੁਲਤਾਨ ਛਾਉਣੀ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਗੁਰਮਤ ਪ੍ਰਚਾਰ

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ

ਐਡੀਟਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਆਨੰਦ ਦਾਈ ਖਬਰ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨਾ॥

ਲਾਲਾ ਹਰੀਚੰਦ ਅਤੇ ਭਾਈ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਮਹੱਲਾ ਸ਼ਾਹ ਚਰਾਗ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਈ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਮੰਦਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਇਹ ਸਾਹਿਬ ਧੰਨਯਵਾਦ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ॥

ਦੂਸਰਾ ਖਾਲਸਾ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਭਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਮੰਡਲੀ ਬਨਾਈ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਖਾਲਸਾ ਆਨੰਦ ਦਾਇਕ ਸਭਾ ਸ਼ਬਦ ਮੰਡਲੀ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਤੇ ਆਸ਼ਾ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਭਾਈ ਅਪਨੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਕਰ ਹੋ ਹਨ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਪਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਧਾਰ। ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਕੀਨਾਂ ਪਰ ਉਪਕਾਰ॥੧॥ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੋਇ ਜੋ ਸਿੰਘੀ ਲੇਵੇ ਧਾਰ। ਗੁਰ ਕੇ ਧਰਮ ਫੈਲਾਵਈ ਅੰਨਮਤੀਅਨ ਕੇ ਡਾਰ॥੨॥ ਐਸੇ ਸਿੰਘਨ ਕੀ ਕਬੀ ਹੋਤੀ ਨਾਹੀ ਹਾਨ। ਗੁਰ ਪਰ ਨਿਸਚਾ ਕਰਤ ਹੈਂ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨ॥੩॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਐਲ.ਐਸ

ਦੱਤਾਖੇਲ ਸਦਰ ਬਾਗ਼ਾਨ

ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਜ਼ਿਲਾ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਹਿਤਕਾਰੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਐਡੀਟਰ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨੀਚੇ ਲਿਖੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਦੇਵੇ॥

੪ ਜੂਨ ਸੰ: ੯੯ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁੱਜਰ ਵਾਲ ਦਾ ਮਾਹਵਾਰੀ ਜੋਤ ਮੇਲ ਹੋਯਾ ਪਹਿਲੇ ੩ ਜੂਨ ਨੂੰ ਨਗਰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ੪ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਜੋਟੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਉਸਤੋਂ ਬਾਦ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ ਅਰ ਦੋ ਲੱਖ ਸਿੰਘਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਪਸਚਾਤ ਆਮ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ

ਭਾਈ ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਿੰਬਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਦਾ ਉਸਦੀ ਸਿੰਘਨੀਦੇ ਸਾਥ ਜਿਸਨੂੰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ ਅਰ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਾਦੀ ਪੋਪ ਲੀਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ੧੪ ਯਾ ੧੬ ਸਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਆਨੰਦ --- ਗਿਆ ਜਿਸਦੀ ਬਾਬਾਤ ਆਮ ਲੋਗੋਂ ਮੇਂ ਚਰਚਾ ਔਰ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਇਆ, ਦੁਪਹਿਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਪਹਿਲੇ ਜੋਟੀਓਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਬਾਦ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਹੁਈ ਫਿਰ ਮਾਸਟਰ ਬਿਸ਼ਨ ਦਾਸ ਸੁਪਰੰਟੈਂਡੈਂਟ ਐਂਗਲੋ ਵਰਨੈਕੁਲਰ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਨੇ ਲੈਕਚਰ ਦਿੱਤਾ ਪਸਚਾਤ ਭਾਈ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਖਾਲਸਾ ਸਕੂਲ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕੀਤੀ, ਬਾਦ ਭਾਈ ਪਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੰਬਦਾਰ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੇ ਖੰਡਨ ਪਰ ਗੁਰ ਪਰਮਾਨੋਂ ਸਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਔਰ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕਰ ਕੜਾਹ ਪਰਸ਼ਾਦਿ ਤਕਸੀਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਬਾਬੂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਓਵਰਸੀਅਰ ਅਰ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਸਜਾਇਆ ਸੀ॥

ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ

ਪਰਦੁਮਨ ਸਿੰਘ

ਮੰਤ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਗੁੱਜਰਵਾਲ

ਅੰਡੇਮਾਨ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾਸ ਦੇ ਥੋੜੇ ਜੇਹੇ ਮਜ਼ਮੂਨ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਕਿਸੀ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ ਬਖਸ਼ ਕਰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰੋ॥

ਇਸ ਕਾਲੇ ਪਾਨੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਤਮਾਮ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਉਮਰ ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਜੇਹਲਖਾਨਾ ਹੈ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕੈਸੀ ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਕਮਰਕੱਸਾ ਬਾਧ ਕਰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਸੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਲਾਸਾਨੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਨਾਯਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਥੋੜੀ ਸੀ ਉਪਮਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਬਨਾਈ ਹੈ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਾਪਕਰ ਸੰਪੂਰਨ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਤਿ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦੇਵੇਗੇ॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਤੇ ਆਦ ਲੈ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ। ਨਿਸ ਦਿਨ ਸਿਮਰੇ ਹੇ ਮਨਾਂ ਸਿੱਧ ਤੁਮਾਰੇ ਕਾਜ॥੧॥ ਮੰਦਰ ਕੀ ਉਪਮਾਂ ਲਿਖੂੰ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਬਨਾਇ। ਹੇ ਕਲਗੀਧਰ ਸਤਿਗੁਰੇ ਹਰ ਦਮ ਕਰੇ ਸਹਾਇ॥੨॥ ਤੁਮਰੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ ਭਯੋ ਸਿੰਘਨ ਕੇ ਉਪਦੇਸ਼। ਐਸਾ ਮੰਦਰ ਚਾਹੀਏ ਝੰਡਾ ਝੁਲੇ ਹਮੇਸ਼॥੩॥

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਸਭੀ ਖਾਲਸੇ ਬੈਠਕਰ ਕਰੀ ਕਮੇਟੀ ਠੀਕ। ਏਕ ਤਲਬ ਪੂਰੀ ਲਿਖੇ ਇਸੀ ਸਭਾ ਕੇ ਠੀਕ॥੪॥ ਹੁਕਮ ਸਭਾ ਕਾ ਮਾਨਕਰ ਸਭੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ। ਤਬ ਅਰਦਾਸ ਕਰਤੇ ਭਏ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ ਸੰਖ॥੫॥

ਚੌਪਈ

ਹੁਕਮ ਕਮੇਟੀ ਸੁਨਕੇ ਸਾਰੇ। ਦਿਲ ਸੇ ਬੋਲਤ ਭਏ ਜੈਕਾਰੇ॥ ਦਸਖਤ ਕੀਏ ਨਹੀਂ ਮਨ ਮੰਗੇ। ਪੂਰੀ ਤਲਬ ਲਿਖਾਏ ਚੰਦੇ॥ ਕੰਮ ਕਾਜ ਸਭ ਹੱਥੀਂ ਕਰਿਆ। ਕਾਰੋਂ ਨਹੀਂ ਖਾਲਸਾ ਡਰਿਆ॥ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਲਾ ਕੀਤੀ ਸੇਵਾ। ਗੁਰ ਕੀ ਟਹਿਲ ਸਮਝ ਮਨ ਮੇਵਾ॥ ਕੀਤੇ ਸੁਫਲ ਗੁਰੂ ਸਭ ਕਾਮ। ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲੀ ਨਹੀਂ ਲਾਗਾ ਦਾਮ॥ ਐਸੇ ਮੌਕੇ ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਏ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਹਾਕਮ ਸਭ ਆਏ॥ ਚੀਫ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਜਾਨ ਬਹਾਦਰ। ‘ਹਰਸ ਫੋਰਡ’ ਥੇ ਨਾਮ ਉਜਾਗਰ॥ ਬਾਰਟਨ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਜਾਨ। ਏਸ ਫੌਜ ਕੀ ਕਰੇ ਕੁਮਾਨ॥ ਦੋਨੋਂ ਹਾਕਮ ਜਾਨ ਦਲੇਰ। ਮੁਨਸਿਫ ਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਸ਼ੇਰ॥ ਜਿਨ ਨੇ ਮੰਦਰ ਕਰੀ ਘਨੇਰੀ। ਚੂਨਾ ਇੰਟ ਦੀਆਂ ਬਿਨ ਦੇਰੀ॥ ਖੁਸ਼ ਹੋਤੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਸੁਨ ਸੁਨ। ਦੀਏ ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ ਚੁਨ ਚੁਨ॥ ਗੁਰਘਰ ਕੇ ਵੁਹ ਥੇ ਅਤ ਸ਼ਾਇਕ। ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਕੇ ਸੁਖ ਦਾਇਕ॥ ਅਬ ਤਕ ਕਰੇ ਖਾਲਸਾ ਯਾਦ। ਗੁਰ ਘਰ ਕੀ ਜਿਨ ਧਰੀ ਬੁਨਿਆਦ॥੬॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜੈਸਾ ਬਨਿਓ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਮਾਂਹਿ। ਕਿਸੀ ਫੌਜ ਟਾਪੂ ਵਿਖੇ ਐਸਾ ਮੰਦਰ ਨਹਿ॥੭॥

ਕਬਿੱਤ

ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਮਾਂਹਿ ਜੋ ਬਨਾਈ ਲੀਲ੍ਹਾ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕਰਕੇ ਸਲਾਹਿ ਗੁਰ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰਿਆ। ਏਕ ਏਕ ਤਲਬ ਲਗਾਈ ਚੰਦਾ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋ ਖਾਲਸੇ ਬਹਾਦਰ ਕੇ ਨਾ ਦਮ ਮਾਰਿਆ॥ ਪੰਦਰਾਂ ਤੇ ਬਾਰਾਂ ਜਾਨ ਤਲਬ ਸਿਪਾਹੀਓਂ ਕੀ ਪੂਰੇ ਹੀ ਪਰਾਸ ਚੰਦਾ ਜਮਾਂਦਾਰਾਂ ਤਾਰਿਆ। ਅੱਸੀ ਅੱਸੀ ਪੂਰੇ ਦਿੱਤੇ ਸੂਬੇਦਾਰਾਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਡੇਢ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਬਾਬੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤਾਰਿਆ॥੮॥

ਜੰਗਲ ਮੇਂ ਮੰਗਲ ਬਨਾਇਆ ਦੇਖ ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਮਾਂਹਿ ਜੋ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕੋ ਝੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਸੇ ਕੁਮਾਈ ਸੇਵਾ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੀਤ ਠੀਕ ਮੰਦਰ ਬਨਾਇਆ ਹੈ॥ ਬਾਗ ਤੇ ਬਗੀਚੇ ਮੇਂ ਪਪੀਏ ਤੇ ਸੋਭਾ ਪਾਇ ਰਹੇ ਅੰਬ ਕੇਲੇ ਜਾਮਨੂੰ ਗੁਲਾਬ ਰੰਗ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਫੁਲੋਂ ਕੀ ਬਹਾਰ ਬੇ ਸੁਮਾਰ ਛਬ ਛਾਇ ਰਹੀ ਕਰਕੇ ਦੀਦਾਰ ਗੁਲਜ਼ਾਰ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ॥੯॥

ਦੇਖ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਜਾਗ ਕੈਸੇ ਲਾਏ ਗੁਰੂ ਭਾਗ ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਦੇ ਸੇ ਕਾਗ ਹੁਣ ਝੁਲਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੀ। ਜਿਸ ਨਾਮ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਸੁਣ ਡਰਦਾ ਪਾਣੀ ਕੈਦੀ ਜਾਨਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਓਥੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਮਕਾਨ ਜੀ॥ ਰੋਜ਼ ਲਗਦਾ ਦੀਵਾਨ ਚਲ ਆਵੇ ਖਾਸ ਆਮ ਨ ਸੁਮਾਰ ਸੁਭਾ ਸ਼ਾਮ ਕਿੱਨਾਂ ਹੋਵੇ ਪੁੰਨ ਦਾਨ ਜੀ। ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਈ ਕਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੂਰ ਹੋਨ ਪਾਪ ਲੋਸ਼ ਜੇਹੜਾ ਸੁਣੇ ਦੇਕੇ ਕਾਨ ਜੀ॥੧੦॥

ਦੋਹਿਰਾ

ਸਿੰਘਾਪੁਰ ਲਾਰੂਟ ਜੋ ਔਰ ਪਿਨਾਂਗ ਹੰਕਾਂਗ। ਐਸਾ ਮੰਦਰ ਨਹਿ ਕੋਈ ਜੈਸਾ ਏਹ ਮਕਾਨ॥੧੧॥

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਨਸਪਿਕਟਰ ਦੇ ਪੁਰਖਾਰਬ ਨਾਲ ਬਨਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪੂਰੇ ੨ ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਹਨ ਅਰ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਅਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਆਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹਨ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ

ਕਾਇਮ ਮੁਕਾਮ ਨੈਕ ਸਿਫਨੈਲਰ

ਮਿਲੀਟਰੀ ਪੁਲੀਸ ਪੋਟਰ ਬਲੇਰ ਕਾਲਾ ਪਾਣੀ

ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬੋਲਾ

ਪਿਆਰੇ ਐਡੀਟਰ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਹੈ॥

ਜਦ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਜਾਰੀ ਜੋਇਆ ਹੈ ਤਦ ਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੰਥ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਹਾਲਤ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘ ਆਪਨੂੰ ਧਰਮ ਪਰ ਪੱਕੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ॥

ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਗ ਆਪਨੇ ਧਰਮ ਪਰ ਪੱਕੇ ਹਨ ਐਸਾ ਖਾਲਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਦ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸਲਾਮ ਤੇ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਹਬ ਦੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਿਲੇ ਕਿੰਤੂ ਖਾਲਸਾ ਭਾਈ ਜਦ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਮਜ਼ਹਬ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਕਦੇ ਭੀ ਫਤੇ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਬਲਕਿ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਹੀ ਆਖਨ ਲੱਗ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਖਾਲਸਾ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਬੋਲਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਨਾ ਚਾਹੀਦਾ॥

ਲੇਖਕ ਦਾਸ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

ਛਾਉਣੀ ਔਰੰਗਾਬਾਦ ਦੱਖਨ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼

ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਕਈ ਕੁ ਪੁਰਖ ਅਪਨੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਤੇ ਲੋਕ ਪੁਲੋਕ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ:-

“ਜਿਸ ਵਖਰ ਕਉ ਲੈਨਿ ਤੁ ਆਇਆ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਸੰਤਨ ਘਰਿ ਪਾਇਆ॥

ਤਜਿ ਅਭਿਮਾਨ ਲੇਹੁ ਮਨ ਮੋਲਿ॥

ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਮਹਿ ਤੋਲਿ॥

ਲਾਦਿ ਖੋਪ ਸੰਤਹ ਸੰਗਿ ਚਾਲੁ॥

ਅਵਰ ਤਿਆਗਿ ਬਿਖਿਆ ਜੰਜਾਲੁ॥

ਧੰਨਿ ਧੰਨਿ ਕਹੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਮੁਖ ਉਜਲ ਹਰਿ ਦਰਗਹਿ ਸੋਇ॥

ਇਹ ਵਾਪਾਰ ਵਿਰਲਾ ਵਾਪਾਰੈ॥

ਨਾਨਕ ਤਾਕੈ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੈ॥”

ਇਸ ਪੱਵਿਤ੍ਰ ਪਉੜੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐ ਜੀਵ ਜਿਸ ਰਾਸ ਦੇ ਖਰੀਦਨੇ ਲਈ ਤੂੰ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਸੋ ਤਿਨਾਂ ਤਾਪਾਂ ਦੇ ਤਪਾਇਆ ਹੋਇਆਂ

ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਪਾਸ ਏਹ ਵੱਖਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਇਹ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ---- ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪਦ ਦਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੰਤਾਂ ਅਰਥਾਤ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਪਯਾਰਿਆਂ ਦੇ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਆਪਨੇ ਜਾਤ ਵਰਨ ਕੁਲ ਅਤੇ ਦੇਹ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਧਨ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਅਰ ਅਪਨੇ ਮਨਦੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਵਜ਼ਨ ਕਰ ਜੋ ਉਹ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੇ ਕਿਤਨਾਕੁ ਮਹਾਨ ਹੈ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤੂੰ ਉਸ ਖੋਪ ਨੂੰ ਲੱਦਕੇ ਕੁਮਾਰਗ ਵੱਲ ਨਾ ਜਾਈਂ ਕਿੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਤਮਾਂ ਭਗਤਾਂ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਹੀ ਚੱਲੀਂ, ਜਿਸਤੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਕ ਵਿਖਯਾਂ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਜੰਜਾਲਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੋ ਜਾਏ, ਜਿਸਦਾ ਫੱਲ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਤੈਨੂੰ ਲੋਗ ਧੰਨਯ ੨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕਾਰਨਗੇ, ਅਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਉਜਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਬਪਾਰ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਖ ਹੀ ਵਿਹਾਝਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸਤੇ ਐਸੇ ਉੱਤਮ ਸੌਦਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਪਰ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਨਾ ਜੋਗ ਹੈ॥ ਕਿਆ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨੇ ਹਾਰੇ ਭਾਈ ਭੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਸਾਰਕ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਨਗੇ?

111 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, 23 ਜੂਨ, 1899 'ਚੋਂ

ਨੀਤੀ ਬਚਨ

ਖ਼ਾਲਸਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਲਾਹੌਰ

ਦੌਹਿਰਾ

ਸਕਲ ਵਸਤ ਜਗ ਮਹਿ ਮਿਲੇ ਯਤਨ ਅਯਤਨ ਪਛਾਨ। ਪਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹਿ ਪਾਈਏ ਧਨ ਸੰਪਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ॥

ਇਸ ਨੀਤੀ ਬਚਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ ਸੋ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨ ਕਰਨੇ ਤੇ ਯਾ ਅਯਤਨ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਧਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਨ ਵਾਲੇ ਧਨ ਤੇ ਅਰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਉੱਦਮ ਵਾਲੇ ਉੱਦਮ ਤੇ, ਇਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿੱਦਯਾ ਕਰਕੇ ਮਿਲਨੇ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਦਯਾ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਅਪਨੇ ਤਾਈਂ ਇਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਸੋ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਕੋਈ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ, ਪਰੰਤੂ ਭਾਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ

ਇਸ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਯਤਨ ਅਥਵਾ ਅਯਤਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿੰਤੂ ਮਿੱਤ੍ਰ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਨ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕੋਈ ਖਰੀਦ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਅਰ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਢੂੰਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਅਰ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਸੁਭਾਵਕ ਚਲਦਾ ਭੀ ਲੱਭ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਮਿੱਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਸਾਰ ਪਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ ਅਰ ਮਿੱਤ੍ਰ ਪਦ ਦਾ ਅਧਕਾਰੀ ਮਿਲਨਾ ਮਹਾਂ ਦੁਰਘਟ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿੱਤ੍ਰ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਤੇ ਦੁਰਲਭ ਹੈ॥

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਕਾ

12

ਸਤੰਬਰ 2010

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪੋਤਰੀ ਭਾਵ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਅੱਜ ਕੱਲ ਕਨੇਡਾ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ

ਅੱਜ ਤੱਕ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੬ ਜੂਨ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਖਿਆ ਉਪਰੰਤ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਕੇ. ੧੯੪੦ ਨੂੰ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਚਨਚੇਤੀ ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ ਲਖਨਪਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬੀਬੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਫਰੋਲਦਿਆਂ ਇਹ ਪੱਕੇ ਸਬੂਤ ਮਿਲੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁੱਤਰੀ ਉਸ਼ਾ ਰਾਣੀ 'ਸ਼ੇਰ' ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ਼ਾ ਰਾਣੀ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ੧੯੯੯ ਵਿੱਚ

ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੋਵੇ, ਦਲੇਰੀ, ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੇ ਜਨੂੰਨ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਫਲਤਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਆ ਡਿਗਦੀ ਹੈ। ਸ. ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਜਨੂੰਨ ਚਿੰਬੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੱਭ ਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੀਕ ਪੁੱਜਦੀ ਕਰ ਸੱਕਣ। ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚਾਨਣਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਪੁੱਤਰ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੱਸਲ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਤੱਕ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਪੁਸ਼ੀਲਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਉਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਐਨ ਐਸ. ਸੇਵਕ (ਸੰਪਾਦਕ)

ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕਲੀ ਪੈ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਭਾਵ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਗੱਲ ਇੱਥੇ ਹੀ ਮੁੱਕ ਗਈ ਲਗਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵੇਰਵਿਆਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਸੰਪਾਦਕ ਸ਼੍ਰੀ ਲਖਨਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਬੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਾਝੇ

ਉਸ਼ਾ ਰਾਣੀ ਸ਼ੇਰ (ਲਖਨਪਾਲ) ਨੇ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖਰੜਾ (ਸੁਧ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ) ਘਰੋਂ ਭਾਵ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਾਰਸ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਇੱਕ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਨਰਸ ਸੀ, ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਪੁਤਰੀ ਉਸ਼ਾ ਰਾਣੀ

ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਕਿਤਾਬ ਆਪ ਨਹੀਂ ਛਪਵਾ ਸਕੇ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡਮੁੱਲਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਕੋ ਇੱਕ ਵਾਰਸ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉਸ਼ਾ ਰਾਣੀ ਸ਼ੇਰ ਉਸ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮੇਂ ਛੋਟੀ ਬੱਚੀ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਲਖਨਪਾਲ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ

ਹਿੰਦੀ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲੱਗਿਆ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਕਿਤਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉਸ਼ਾ ਰਾਣੀ ਸ਼ੇਰ (ਲਖਨਪਾਲ) ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੇਰੇ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ. ਕੇ. ਲਖਨਪਾਲ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਚਣੌਤੀ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਖਰੜਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸਵਰਗੀ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਵਰਗੀ ਪਿਤਾ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਹੋਣਗੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ੧੮ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਆਖਰਕਾਰ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਲਖਨਪਾਲ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਂਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹਾਂ। ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਰੂਆਤ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ

ਆਪਣੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਸਤਵੰਤ ਕੌਰ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਸਹਾਇਤਾ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਤੱਕ ਪੁਜਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਜਿਹੀ ਬੇਟੀ ਉਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦੀ ਤੋਤਲੀ ਅਵਾਜ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਬੜੇ ਬੜੇ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਗੀਤਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ।

੧੮ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਸਦਕਾ ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਖਰੜਾ ਲਗਭਗ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਖਰੜੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਗੀਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਜਨਕ ਵਿਚਾਰ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਡਾ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ “ਪਰੇਮ ਪੰਡਤ” ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਤੇ ਖਾਸ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਪੰਥ ਰਤਨ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਸੀ। ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ

ਕੋਨੇ ੨ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ “ਸ਼ੁਧ ਸੰਗੀਤ ਸ਼ਾਸਤਰ” ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਲ ੧੯੯੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀਆਂ ਧੂੰਮਾਂ ਪੈ ਗਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਗੀਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲਈ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰਚਨਾ ਦੀ ਰੱਜ ਕੇ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਫੇਰ ਦਿਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:-

੧. ਪੰਡਤ ਸੰਤ ਰਾਮ ਬੀ. ਏ, ਐਲ. ਐਲ ਬੀ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ
੨. ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੩੫ ਵਿੱਚ ਅਲਾਹਾਬਾਦ ਵਿਖੇ CON-
SENSUS OF EXPERT OPINIONS AT THE
SEVENTH ALL INDIA MUSIC CONFER-
ENCE ਹੋਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਰਾਇ ਨਾਲ ਇਸ
ਨੂੰ ਉਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸ਼ੁਧ ਸੰਗੀਤ ਗ੍ਰੰਥ ਮੰਨਿਆ।

੧. ਪ੍ਰੋ. ਮੁਜ਼ਫਰ ਖਾਨ, ਦਿੱਲੀ,
੨. ਪ੍ਰੋ. ਅਲਾਹੁਦੀਨ ਖਾਨ
੩. ਪ੍ਰੋ. ਇਨਾਅਤ ਖਾਨ,
੪. ਪ੍ਰੋ. ਹਾਫਿਜ ਅਲੀ ਖਾਨ
੫. ਪ੍ਰੋ. ਫਿਹਾਅਜ਼ ਖਾਨ,
੬. ਪ੍ਰੋ. ਗੁਲਾਮ ਰਸੂਲ
੭. ਪ੍ਰੋ. ਅਬਦੁਲ ਅਜ਼ੀਜ਼ ਖਾਨ,
੮. ਪ੍ਰੋ. ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਪਾਠਕ
੯. ਪ੍ਰੋ. ਰਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਠਾਕੁਰ,
੧੦. ਪ੍ਰੋ. ਅਲਾਹੁਦੀਨ ਖਾਨ
੧੧. ਪ੍ਰੋ. ਅਬਦੁਲ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ,
੧੨. ਪ੍ਰੋ. ਵਾਜਿਦ ਹੁਸੈਨ ਖਾਨ
੧੩. ਬਾਬੂ ਗਿਰਜਾ ਸ਼ੰਕਰ ਚਕਰਵਰਤੀ
੧੪. ਪ੍ਰੋ. ਪੰਡਤ ਵਿਨਾਅਕ ਰਾਵ

੨੫ ਅਕਤੂਬਰ ੧੯੩੫

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਗਧਰਵ ਮਹਾਂਵਿਦਿਆਲਿਆਯਾ ਪੂਨਾ ਨੰ. ੨

੧੫. ਪ੍ਰੋ. ਦਯਾਤਰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਲਸਕਰ

੧੬. ਪ੍ਰੋ. ਦੇਵੀ ਚੰਦਰ ਮਦਨ

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਅਗਲੇ ਅੰਕਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

9815549523
ssjassal45@gmail.com

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਰਗਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਨ- ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਕੌਰ ਸੇਖੋਂ

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਘਰਸ਼ੀਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਉਘਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਢਾਹ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਵਾਂਗ ਵਾਹ ਕੇ ਖੇਰ੍ਹੇ- ਖੇਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦੀ ਜਾਂ ਰਹੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਕੋਈ ਪੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੰਡਨੀ ਮੰਡਨੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। “ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ” ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਵਿਧੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪਾਤਰ, ਇੱਕ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਸਿਰਜੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰ ਵਾਲੀ ਪਦ ਤੇ ਗਦ ਦੋਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਸਬੰਧੀ ਫੈਲੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ “ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ” ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਆਮ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣਾਇਆ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਗੁਰਬਿਲਾਸ’, ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’, ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਗੁਰਬਿਲਾਸ’, ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਨੇ ‘ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਰਚੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ੨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਪੂਜਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੇਵੀ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਜਾਣਨ ਲਈ ਜਦ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਈ ਕਥਾਵਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ

ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਦੇਖੋ:-

੧. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਦੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਆਇਆ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਸਾਜਿਆ। ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਭੀਮ ਦੇ ਬਲ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪੂਜਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਕਲਯੁਗ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਿੰਦ ‘ਤੇ ਆ ਕੇ ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਨ ਕੀਤਾ।

੨. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯੱਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਤਾ ਨੰਦ ਉਜੈਨ ਵਾਸੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਦਾ ਨਾਂ ਕੇਸ਼ੋਦਾਸ ਵਾਸੀ ਕਾਂਸੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਕਾਲੀਦਾਸ ਗੁਜਰਾਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਿਸ਼ਨਪਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਸ਼ੰਕਰ ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹੋਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੱਸੇ ਹਨ।

੩. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਢਾਈ ਸਾਲ ਹਵਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁੱਝ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਾਰ ਸਾਲ ਦੱਸਿਆ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਹ ਸਮਾਂ ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

੪. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਕੇਵਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੇ ਕਿ ਕਿਥੋਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸ਼ੇਰ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਈ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਭੋਣ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਆਖਦੇ ਹਨ।

੫. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਪੰਡਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਮੰਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਸਿੱਖ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਲੈ ਲਵੋ ਪੁੰਡੂ ਉਸਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬਲੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਵੀ ਕਰਦਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਖੰਡਾ ਦਿੱਤਾ। ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚੀਚੀ ਉਂਗਲ 'ਚੋਂ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਨੇ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕਰਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ।

੬. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਇਕੱਲੀ ਦੇਵੀ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਉਸਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹਨੂਮਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਦੱਸ ਕੇ, ਉਸਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੱਛ ਦੇਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕਿ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨੂਮਾਨ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ ਫਿਰ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੱਛ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

੭. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸਦੇ ਫਲ ਵਜੋਂ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਦੇ ਚਾਲੀ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਪੰਥ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਵਧੇਗਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਦਾ ਪੰਥ ਪਹਿਲੇ ਭੱਜ ਕੇ ਫਿਰ ਲੜੇਗਾ।

੮. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬਾਵਾ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੰਡਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਮੱਤਭੇਦ ਹੈ ਪੁੰਡੂ ਅਖੀਰ 'ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਥੇ ਹੀ ਬੱਸ ਨਹੀਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਮਤਭੇਦ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਪਹਿਲੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ

ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਉਸੇ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਪੂਜਨ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕੋ ਵਾਰੀ ਸਾਰੀ ਸਮਗੋਰੀ ਹਵਨ ਦੀ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲੀ ਜਿਸਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਮੰਨ ਲਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਮੂਰਖ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝ ਲਿਆ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਮਝਦਾਰ ਲੋਕ ਸਮਝ ਗਏ ਕਿ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਇੰਝ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਨਾ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚਲੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਲਿੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵੀ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਆਦਿ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਸਣ ਵਾਲੇ ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਨੱਤ ਮਸਤਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

“ਅਨਹਦ ਰੂਪ ਅਨਾਹਦ ਬਾਨੀ, ਚਰਨ ਸਰਨ ਜਿਹ ਬਸਤ ਭਵਾਨੀ। ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਯੋ, ਨੇਤ ਨੇਤ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਬਤਾਯੋ॥”

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਗਲਤ ਠਹਿਰਾਇਆ ਹੈ।

ਸੋਰਠ ਮ:੧ ਘਰੂ ੧ ਅਸਟਪਦੀਆ ਚਉਤੁਕੀ ਦੁਬਿਧਾ ਨ ਪੜਉ ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਹੋਰੁ ਨ ਪੂਜਉ ਮਝੈ ਮਸਾਣਿ ਨ ਜਾਈ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਰਾਚਿ ਨ ਪਰ ਘਰਿ ਜਾਵਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨਾਮਿ ਬੁਝਾਈ॥

ਇਸਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ “ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ” ਵਿੱਚ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਾਬਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਰਗਾ ਪੁਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ, ਜੇ ਦੇਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ ਸੱਚ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਰੂਰ ਆਪਣੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ। ਪਰੰਤੂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸਾਨੂੰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਹਵਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ।

ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਕੋਲ ਅੱਜ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਤਲਵਾਰ ਦਿਵਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਰੂਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦਿੰਦੇ।

ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਜੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਦਸਵੇਂ ਪਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਦਿੰਦੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਮੰਨੇ।

ਪੰਜਵੀਂ ਗੱਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੂਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪੰਡਤ ਨੇ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਵੜਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਵਰਨ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੋਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਅਲੱਗ ਸੀ।

ਛੇਵੀਂ ਗੱਲ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਵੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਫਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਲਵਾਰ ਜਾਂ ਕਰਦ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਲੋਕ ਇਹ ਦੱਸਣ ਕਿ ਫਿਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਖੰਡੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਉਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ?

ਸਤਵੀਂ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੇਵੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ।

ਅੱਠਵੀਂ ਗੱਲ ਦੇਵੀ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਂ ਦੀ ਕੜਾਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਦ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਹੋਲੀ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਲਾ ਰਚਿਆ।

ਨੌਵੀਂ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਧਾਰਨ ਕਰਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਉਹ ਦੁਰਗਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਵੱਖਰੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨੈਣਾ ਦੇਵੀ ਜਾ ਕੇ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦੇ।

ਅਖੀਰਲੀ ਗੱਲ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਇਹੋ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ :-

“ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ, ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨਯੋ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਦੇਖੋ ਇਥੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿੰਨੀ ਜਬਰਦਸਤ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੇਵੀ ਤੋਂ ਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਚਲਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ:- “ਆਗਿਆ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਦਈ ਤਬੀ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ, ਕਰੋ ਕੜਾਹੀ ਓਸ ਦੀ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹ ਗ੍ਰੰਥ॥”

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਇੱਕ ਨਿਪੁੰਨ ਕਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ 2 ਇੱਕ ਵਧੀਆ ਵਾਰਤਕਕਾਰ ਵੀ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹੀਏ ਕਿ ਦੇਵੀ ਪੂਜਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਤੋਲ ਦੀ ਕੋਈ ਪੁਸਤਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਅਤਿ ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੇਖੋ ਦੁਰਗਾ ਭਗਤ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਇੰਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਤੱਤ ਖਾਲਸਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ:- “ਵਾਹ ਵਾਹ ਹੇ ਸਜਨਾਂ ਮੈਂ ਤੇਥੋਂ ਬਲਹਾਰ, ਇਹ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਬੋਝ ਤੈਂ ਦਿੱਤਾ ਸਿਰੋਂ ਉਤਾਰ, ਇਸ ਅੰਧੇ ਖੂਹੇ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਥਾ ਗਿਰਾ ਅਜਾਨ, ਪਰ ਤੈਂ ਆ ਕੇ ਕਢਿਆ ਦੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗਯਾਨ.. ਪੰਨ ਪੰਨ ਦਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜਿਨ ਸਾਜਿਆ ਇਹ ਪੰਥ, ਸਭੀ ਭਰਮ ਮੁਹਿ ਉਡ ਗਏ ਜਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ, ਦੁਰਗਾ ਭਗਤੀ ਦੂਰ ਕਰ ਭਾਖਾ ਖਾਲਸਾ ਤੱਤ, ਨਿਸਚੈ ਕਰ ਮੈਂ ਜਾਨਿਆ ਜੇਸੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਮੱਤ।”

ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਬਾਹਰੋਂ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਅੰਦਰੋਂ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਮਗਰ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਵਰਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਹਿਮਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਜਰੂਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਤੋਂ ਭਟਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰਸਤੇ ਉਪਰ ਲਿਆ ਸਕੀਏ। ਪਰ ਇਸ ਸਭ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਈਏ। ਇਹ ਹੀ ਇਸ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਹੋਵੇਗੀ।

9814900248..

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਅਮੁੱਲ ਵਿਰਸੇ ਵਜੋਂ ਸੰਭਾਲ- ਇੱਕ ਸਰੋਕਾਰ

ਡਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਸੋਮਲ

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਲਗਾਉ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਾਂ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਜਿਹਾ ਕਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਪਣੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਰਵ-ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਆਪਣੇ ਅੱਜ ਨੂੰ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਸੋਧ ਦੇਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਸਨਾਖਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ, ਕੋੜੀ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਬਣਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਬਰਸੀ ਦੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੱਡੇ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਤਿ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨਾ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਹੋਰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁ-ਪਸਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸੋਚ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਝਟਕਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੂਲ ਸਥਿਤੀ ਅਬਦਲ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਤਕੜਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਦੋ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਮਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਵਾਰਸ ਬਣੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਸਦਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਬੋਲਿਆ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਔਖਰ ਔਖਰ, ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਛਪੀਆਂ ਅਤੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਜੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲਿਆ

ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਭਾਵੇਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ ਖੋਜ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਤੁਲਨਾਤਮਿਕ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਜਾਣ ਲਈਆਂ ਜਾਣ। ਆਮ ਪਾਠਕ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਆਮ ਉਪਲਬਧ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਿਛੋਕੜ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਬੜਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਿਹਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਹਾਂਤ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਰਸ ਵੀ ਨਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਉਠਾਇਆ। ਨਤੀਜਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪੂਰਾ ਸਾਹਿਤ ਉਪਲੱਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੱਕਾ ਦੁੱਕਾ ਜਤਨ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਰਾਹੀਂ ਛਾਪ ਕੇ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਪੁਨਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੋਹਾਲੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਰਚਨਾਵਲੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਜਿਲਦਾਂ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਬੰਨੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਹੁਣ “ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ” ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਸਰਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਕਾਰਜ ਕਿਸੇ ਵੱਡੀ ਸੰਸਥਾ, ਟ੍ਰਸਟ, ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਜਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕਲਾ ਦੁੱਕਲਾ ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਰੀ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਵੇਂ ਨਿਪਟਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਵਤਾ ਪੱਖੋਂ ਚੰਗਾ ਦਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਇਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਸੱਜਣ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੰਭਾਲ ਨਾ ਹੋਣ

ਕਾਰਨ ਲੁਪਤ ਹੋਏ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਆਪਣੀ ਥਾਈਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਭਰਿਆ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਕਠਿਨ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਉਦੋਂ ਆਵਾਜਾਈ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਨਿਗੂਣੇ ਸਨ। ਛਾਪਾਖਾਨਾ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾ ਉੱਤੇ ਸੀ। ਪੱਥਰ ਛਾਪੇ-ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਰਹਿ ਜਾਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਉਦੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਛਪਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਕਈ ਕਈ ਰੀਪ੍ਰਿੰਟ ਵੀ ਛਪੇ। ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਜੇ ਛਪਿਆ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਅਣਛਪੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸੰਗਠਿਤ ਹੰਭਲਾ ਨਹੀਂ ਵੱਜ ਰਿਹਾ।

ਇਸ ਰਹਿ ਗਏ ਖੱਪੇ ਕਾਰਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਪੀ ਐੱਚ ਡੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਛਾਵਾਨ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਔਕੜ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕਾਫੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪਛਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪ੍ਰਬੋਧ, ਆਦਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ “ਸ਼ਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ” ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਕਾਲਮ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ ਤੇ ਛਪਦਾ ਸੀ। ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਖੋ ਜਾਣ ਦਾ ਹਿਰਦੇਵੇਧਕ ਵਿਵਰਣ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੜੀ ਬੱਧ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਲਿਖਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੱਧ ਪਚੱਧ ਲਿਖਤਾਂ ਹੀ ਮਿਲਣ ਤੇ ਖੋਜਾਰਥੀ ਨਿਰਉਤਸਾਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਪੂਰਵ ਆਗੂਹਿ ਦੇ ਸਮਝੇ ਜਾਣਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਯਤਨ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਣ ਦਾ ਲੇਖਾ ਜੋਖਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਉੱਠ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਅਧੀਨ ਲਿਖਿਆ ਹੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹੈ? ਮੇਰੇ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ

ਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬਦਾਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹਨ। “ਮਨ ਸੰਬੰਧਨ ਗ੍ਰੰਥ” ਜਿਹੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਲੇਠੀ ਰਚਨਾ ਕਿੱਸਾ “ਸ਼ੀਰੀ ਫਰਹਾਦ” ਦਾ ਪਾਠ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਅਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਕਿੰਨਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਛੰਦਾ ਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਮੁਹਾਰਤ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਲਮ ਵਾਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਏ ਭਾਰਤੀ ਮਿਥਿਹਾਸ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਜਿਤ ਕੀਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਆਗੂ ਅਤੇ ਕਲਮਕਾਰ ਵਜੋਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਸਕਣ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੂਰਵਲਾ ਅਧਿਐਨ, ਅਮੀਰ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਬੋਲਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ, ਸਮੇਤ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਕੀਤੀ ਵਰਤੋਂ ਵੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਡੰਡੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਾਰਤਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਲੱਗਿਆ ਪੈਰਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਪੈਰੇ ਵਿਚਲੇ ਹੋਰ ਵਾਕਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡੰਡੀ ਵਾਲਾ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਰਤਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਡੈਸ਼ ਵਾਲਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਰਦੂ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਵਾਚਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਇਵੇਂ ਹੀ ਕਾਮਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਈਂ ਕਾਮੇ ਪਿੱਛੋਂ ‘ਅਤੇ’ ਜਾਂ ‘ਅਰ’ ਵੀ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਰਵਾਇਤੀ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਵਿਸਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਕੋਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਇੱਕ’ ਅਤੇ ‘ਵਿੱਚ’ ਸ਼ਬਦਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਲਿਖਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਅੱਧਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਲੀਹ

ਨਾ ਪਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦਾ।

ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਹਿਤਿਕ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਿਆਂ ਫਿਰ ਇਸ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਯੁੱਗ ਦੇ ਹਾਣ ਦਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਸਾਹਿਤ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਜ-ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਤਕੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਰੰਭਿਕ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਚਾ, ਟੈਂਕਾ, ਤੱਤਾ, ਯੱਯਾ, ਰਾਰਾ, ਵਾਵਾ ਆਦਿ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਤਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੋਕੇ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਹ ਨੁਕਤਾ ਵੀ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਿਆਂ ਲਿਖਤ ਦੇ ਮੂਲ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਢਾਲ ਕੇ ਛਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤੀ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਘਾਲਣਾ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਨਾਲੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਆਭਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਾ। ਦੂਜੇ, ਹਰ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸ਼ਬਦ ਚੋਣ ਅਤੇ ਵਾਕ ਬਣਤਰ ਆਪਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਅਜੋਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਬਦ 'ਉਪਰੰਤ' ਹੈ ਨੂੰ 'ਉਪਰੰਦ' ਵੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੁਆਧੀ ਉਪ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਕੁਛ', 'ਗੈਲੇ', 'ਤੈ' 'ਬੀ' ਸਹਿਜ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪੀ ਹੈ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਲਿਖਦਿਆਂ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ, ਜਨਮ ਸਥਾਨ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਬਚਪਨ, ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ, ਵਿਆਹ, ਦੂਜੇ ਭਰਾਵਾਂ ਮਹਾਂਦੇਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਇੰਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਕੁੱਝ ਦੱਸ ਸਕਣਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਫੇਸ਼ਣੀ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੀ ਆਖੀ ਜਾ

ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕਰਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਟੁਕਾਂ ਨੂੰ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਦ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਨੋਟ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਛੰਦ ਬੱਧ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੜਾ ਮੁਹਾਵਰਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਬ੍ਰਿਜ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਰਚ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਐਪਰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵਾਰਤਕ ਲਿਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਾਰਤਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਤਰਕਮਈ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਵਾਰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਕਰਤਾਰੀ ਕੰਮ ਅਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਵੱਡੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਾਲਾ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਕਲੋੜ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਮੈਂ ਆਪ ਨਿਮਾਣਾ ਜਿਹਾ ਕਲਮਕਾਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਸ ਪੁਰਖੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ ਮੇਰਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਬੜਾ ਕਾਇਲ ਹਾਂ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਫਰ ਦੌਰਾਨ ਜਿਹੜੇ ਫਲਸਫੇ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਲ ਦਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਪਰਤੀਤ ਹੋਈ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋਏ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਖਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਪਰੰਤੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਹੀ ਰਾਸ ਆਈ। ਗੁਲਾਬਦਾਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤਿ ਖਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੱਚ-ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਸੱਚ ਦਾ ਸਾਗਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਨੀ ਉਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਸੀ ਮੰਜਲ ਬਣੀ। ਇਸੇ ਸੱਚ ਦੇ ਢੰਡੇਰਚੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਅੰਤਲੇ ਸਵਾਸ ਤੀਕ ਬਣੇ ਰਹੇ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਛੁੱਝ-ਛਸੀਮ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ

ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਲਾਹੌਰ ਆਏ ਤਾਂ ਜੇ.ਐਮ.ਸਰਮਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ' ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਈਆਂ। ਇਹ ਸਨ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਨਾਰਾਇਣ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ। ਕਈ ਦਿਨ ਤੀਕ ਚੱਲੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਪੰਡਤ ਦਯਾਨੰਦ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਸੰਬੰਧ' ਵਿੱਚ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵਨਾਰਾਇਣ ਅਗਨੀਹੋਤਰੀ ਨੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਜੇ.ਐਮ.ਸਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਉਦੋਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਰਾਮ ਵੇਦਾਂਤੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਆਨ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਸਦਕਾ ਹੀ ਉਹ ਇੱਕ ਗੁਲਾਬਦਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤੋਂ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਭਾਸ਼ਣਕਾਰ, ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਬਣੇ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉੱਤੇ ਸਟੀਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਮੰਨਣਾ। ਦੂਜਾ, ਸਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਭੁੰਘੀ ਹਮਦਰਦੀ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਾ ਰੱਖਣਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਟੀ ਉੱਤੇ ਪੂਰੀਆਂ ਢੁਕਦੀਆਂ ਹਨ:-

ਨੀਚਾ ਅੰਦਰਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ

ਨੀਚੀ ਹੀ ਹੂ ਅਤਿ ਨੀਚ॥

ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਾਥ

ਵਡਿਆ ਸਿਉ ਕਿਆ ਰੀਸ॥

ਜਿਥੈ ਨੀਚ ਸਮਾਲੀਅਨਿ

ਤਿਥੈ ਨਦਰਿ ਤੇਰੀ ਬਖਸੀਸ॥ (ਪੰਨਾ-੧੫)

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੱਚ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਹੋ ਕੇ ਲੜ ਸਕਣਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੱਚ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਆਪਣੇ

ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਸਮਝੋਤਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਰਿਆਇਤ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪਦ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤੁਰੇ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਕੁੱਝ ਨੁਕਤੇ ਸਾਡੀ ਤਰਜੀਹ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਚੱਲਣ ਨਾਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਪੂਰੀ ਸੁਰਤ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ। ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕਰਨਾ। ਬਿਬੇਕੀ ਹੋਣਾ। ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸੱਚ ਵੀ ਜਾਣਨਾ ਅਤੇ ਸਰਵ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਵੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸ਼ਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਲਤਾਤੇ ਵਰਗ ਵਿਚੋਂ ਉਠੇ ਸਨ, ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰੋਕਾਰ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਦੇ ਆਮ ਲੋਕ ਬਣੇ। ਸੋ, ਇਹ ਵਰਗ ਜੋ ਅੱਜ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਔਖਿਆਈਆਂ ਝੱਲਦਾ ਹੈ, ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਸਾਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਲੇਖਣੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਾ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲੀਆਂ ਨਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਸਹੀ ਪਰਿਣਾਮ ਮਿਲ ਸਕਣਗੇ।

ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤ ਲਿਖੇ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਸਨ। ਅਜੋਕੀਆਂ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇਹ ਵੇਰ ਅੰਤਰ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਵਤੰਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਕਿਸੇ ਲਿਖਤ ਦੀ ਪਿੱਠ-ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਹੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਨਰੋਈ ਸੋਚ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਵੀ ਭਲੇ ਸੰਭਵ ਹੈ।

9463585002

ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ- ਸਮਾਧਾਨ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਡਾ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੋਗੋਆਣੀ (ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ)

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰਕ ਜੀਵਨ ੨੧ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੫੦ ਤੋਂ ੬ ਸਤੰਬਰ ੧੯੦੧ ਈ. ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਕਰਨੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਹੈ। ਆਪ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵੀ ਕਵੀ, ਵਾਰਤਾਕਾਰ, ਪੱਤਰਕਾਰ, ਟੀਕਾਕਾਰ, ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ, ਗੋਸ਼ਟੀਕਾਰ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬੁਲਾਰੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਕਾਬਲ-ਏ-ਤਾਰੀਫ਼ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਦੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਸਦਾ ਨਿਵੇਲੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਗੁੱਗਾ ਗਪੌੜਾ' ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

ਦੇਖੋ ਮੂਰਖ ਦੇਸ਼ ਅਸਾਡਾ ਕਿਕੁਰ ਡੁੱਬਦਾ ਜਾਂਦਾ,
ਸੱਪਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਬਿੱਲਿਆਂ ਕਾਵਾਂ ਆਪਨੇ ਪੀਰ ਬਣਾਦਾ।

ਇੱਧਰ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਉੱਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਹਰ ੧੦-੨੦ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਉੱਤੇ ਨਾਮਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਪੰਜਵੇਂ ਪਿੰਡ 'ਚ ਧਾਗੇ ਤਵੀਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਹਰ ਦਸਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਪਿੱਛੇ ਢੋਲ ਚਿਮਟਾ ਕੁੱਟ ਕੇ ਝੂਤ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ, ਥਾਂ ਥਾਂ ਕਬਰਾਂ ਮੜੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਹਰ ਜਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਹੀ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਖੀਰਾਂ, ਦੁੱਧਾਂ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਘਰਾਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। 'ਨਕਲੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਐਸੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਫਿਟਕਾਰਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ:- ਗੁਰਮਤਿ ਕੋ ਆਦਰ ਨਹੀਂ, ਅਨਮਤੋਂ ਕੋ ਦਾਸ। ਕਹੁ ਭਲਾ ਇਸ ਕਰਮ ਤੇ, ਕਿਉਂ ਹੋ ਕਾਰਜ ਰਾਸ? ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਗ੍ਰੰਥ ਕਹਤ ਹੈ, ਯਹ ਕਰਹੈ ਕੁਛ ਔਰ। ਕਹੋ ਅਜੇਹਾ ਖਾਲਸਾ, ਕਿਉਂ ਪਾਵੇ ਗੁਰ ਠੌਰ। ਕਹਨੀ ਸੂਰਤ ਸਿੰਘ ਕੀ, ਰਹਨੀ ਗੀਦੜ ਦੇਖ। ਗੁਰ ਆਗਯਾ ਕਰ ਭੰਗ ਇਹ, ਹਰ ਲੀਨੇ ਨਿਜ ਲੇਖ। ਗੁਰੂ ਬਨਾਏ ਔਰ ਥੇ, ਇਹ ਬਨ ਬੈਠੇ ਔਰ। ਬਨੇ ਭੁੰਡ ਯਹ ਗੋਬਰੀ, ਗੁਰ ਕੀਨੇ ਥੇ ਭੌਰ।

ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ

ਬੂਠੀ ਅਫਵਾਹ ਉਡਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਵਾਂ ਪਾਖੰਡ ਰਚਾ ਲਵੇ ਫੇਰ ਅੰਨੇ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕ ਧੜਾ ਧੜ ਪਿੱਛੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਭਾਵੇਂ ਸੁਆਹ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਵੇਚ ਲਓ, ਭਾਵੇਂ ਤਵੀਤ ਵੇਚ ਲਵੋ, ਛੱਪੜਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਮੋਮਬੱਤੀਆਂ, ਹਰੀਆਂ ਚੂੜੀਆਂ, ਨਾਰੀਅਲ, ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨਿੰਬੂ ਮਿਰਚਾਂ, ਮੂਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾਵੋ, ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਤਾਰੋ ਆਦਿ ਹਰ ਭਰਮ ਨਿਤ ਦਿਨ ਵੱਧਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਹਿਮੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹਰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਲੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੌਧਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲੁੱਟ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਦੰਡ ਵਿਦਾਰਨ' ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

ਜਿਸ ਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਜੋ ਕਹਾ, ਮਾਨ ਗਏ ਮਤ ਹੀਨ।
ਤਿਸ ਹੀ ਪਰ ਵਿੜ ਹੋ ਗਏ, ਜਾਣਹਿ ਤੱਤ ਕਬੀਨ।
ਇਸੀ ਵਾਸਤੇ ਦੇਸ ਇਹ, ਗਿਆ ਅਧੋਗਤਿ ਮਾਹਿ।
ਅਪਨੀ ਬੁੱਧੀ ਰਹੀ ਜਦ, ਇਨ ਲੋਗਨ ਸਿਰ ਨਾਹਿ।

ਜਦੋਂ ਆਪਣੀ ਬੁੱਧੀ ਆਪਣੇ ਸਿਰ 'ਚ ਹੀ ਨਾਂ ਰਹੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਅਧੋਗਤਿ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਾਕੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਛੱਡੋ, ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਗੈਰ ਸਿੱਖ ਵੀ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੇਖ਼ ਫੱਤੇ, ਰੋਡੇ ਸ਼ਾਹ, ਬੱਗੇ ਸ਼ਾਹ ਜਾਂ ਧਾਉਲੀ ਧਾਰ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘੱਟ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਸਿਖਣੀਆਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਨਮੱਤੀਆਂ ਦੇ ਸਥਾਨਾਂ ਵੱਲ ਦੌੜਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਰਚਨਾ 'ਮੀਰਾਂ ਮਨੌਤ ਤੇ ਸੈਲਾਨੀ ਸਿੰਘ' ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਸਹੀ ਢੁਕਦਾ ਹੈ:-

ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਵੱਸਦਾ। ਆਪਣੇ ਰੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਰੱਸਦਾ।
ਪਰ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਕੜਦਾ ਮੀਆਂ। ਸੱਖ ਤੇ ਵੱਸਣ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ।
ਪਰ ਇਹ ਸਿੱਖ ਨਮਾਣੇ ਚਾਇ। ਤੁਰਤ ਪੀਰ ਨੇ ਪਕੜੇ ਆਇ।
ਫਿਰਨ ਮਰਦ ਪਕੜੀਆਂ ਨਾਰਾਂ। ਕਰਦਾ ਮਨ ਭਾਵੰਦੀ ਮਾਰਾਂ।
ਨਹੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡੇ ਉਹ। ਦੇਵਣ ਦੁੱਧ ਮੱਝ ਦਾ ਰੋਅ।

ਹੁਣ ਇਹ ਖੁਆਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਅਤੇ

ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੈਤਾਨ ਤੇ ਪਾਖੰਡੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਰ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਠੱਗਿਆ ਤੇ ਗੁਮਰਾਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ 'ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਠੱਗਾਂ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਹੈ:-

*ਠੱਗ ਜਿਵੇਂ ਠੱਗੀ ਸਮਝ, ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੁਇ ਜਾਤ।
ਪਰ ਅੰਦਰ ਮੈਂ ਹੋਤ ਹੈ, ਸਭਨਾ ਦੀ ਇਕ ਬਾਤ।*

ਇਹੋ ਹੀ ਨੁਕਤਾ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ 'ਨੀਤੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਰੀਠਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਿੱਠੇ ਬੇਰ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁੰਦਾ ਨਿਰਾ ਜ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਪੁਰਖ ਵੀ ਭੇਖ ਧਾਰ ਕੇ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਫੈਲਿਆ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਡੰਮ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ। ਸਰਸਾ, ਬਿਆਸਾ, ਨੂਰ ਮਹਿਲੀਏ, ਨਕਲੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਭੇਖ ਨੇ ਕਈ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਲਏ ਹਨ। ਐਸੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੰਕਤੀਆਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ:-

*ਰੀਠੇ ਮੀਠੇ ਬੇਰ ਸਮ, ਦੇਖਣ ਕੇ ਮਿਲ ਜਾਤ।
ਤਿਉਂ ਦੁਰਜਨ ਸਮ ਸੁਜਨ ਕੇ, ਭੇਖ ਧਾਰ ਦਰਸਾਤ।*

ਇਸ ਦੀ ਪਰਖ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣਾ ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭਟਕਨਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਿਆਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। 'ਗੁਰਮਤਿ ਆਰਤੀ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ:-

*ਇਸ ਅਗਿਆਨ ਨਚਾਇਆ, ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ।
ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੰਡਤ ਕਰੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਕੜ ਗਵਾਰ।*

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਭਰਮ ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਕਰਮ ਦਿਨਾਂ ਦਿਹਾਰਾਂ ਤੇ ਤਿੱਥਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਵਰਤ ਸਰਾਧਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਕਟ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਘੁੰਮਦਾ, ਮੰਤਰਾਂ-ਜੰਤਰਾਂ-ਤੰਤਰਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਓਲਝਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਖਤਰਨਾਕ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਖੰਡਵਾਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਲੋਕ ਰਿੱਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਦਰ ਦਰ ਕਿਉਂ ਮੰਗਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਹਜ਼ਰਤ ਬਣ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ? 'ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਬੋਧ' ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਖੰਡ ਕਰਮ ਨੂੰ ਇਉਂ ਉਘਾਤਿਆ ਹੈ:-

*ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਅਭੁ ਤੰਤ੍ਰ ਸਿਧ, ਜੋ ਇਨ ਮਹਿ ਕਛੁ ਹੋਇ।
ਹਜ਼ਰਤ ਹੈਵ ਆਪਹਿ ਰਵਹਿ, ਮਾਂਗਤ ਫਿਰਤ ਨਾ ਕੋਇ।*

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਬਰਾਂ ਮਝੀਆਂ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਦੱਸ ਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਉੱਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:- ਕਿਆ ਗੁਰ ਤੇ ਇਹ ਜੋਰਾਵਰ ਹੈ। ਮਝੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਸ ਦਾ ਘਰ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਅੱਜ ਵਰਗੇ ਭਾਵਨਾ ਵਿਹੂਣੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੱਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ, ਕੁਝ ਕੁ ਅਸ਼ਰਧਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਆਪਣੇ ਅਮੀਰ ਧਰਮ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਉੱਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵੀਚਾਰ, ਬਾਣੀ ਬਾਣਾ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਲਈ ਅਥਾਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:- *ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਦੀ ਓਟ ਲੈ, ਤੇਗ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕੱਢ। ਇਸ ਮੀਠੇ ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ, ਫਸਤਾ ਦੇਸਾਂ ਵੱਢ। (ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਆੜਾ)* ਇਹ ਸਵੈ ਮਾਣ ਤੇ ਸਵੈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦਾ ਤੱਤ ਸਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਨ ੧੮੮੬ ਤੋਂ ੧੯੦੧ ਤੱਕ 'ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ' ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਬੇਗਿਣਤ ਲੇਖ, ਸੰਪਾਦਕੀਆਂ, ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਕਾਲਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੌਮੀ ਦਰਦ ਦੇ ਗਵਾਹ ਹਨ। ਕਦੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਨੂੰ 'ਧਰਮ ਦਰਪਣ' ਵਿਚ ਇਉਂ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ:- *ਪਰ ਤੂੰ ਦੇਖੀਂ ਵਾਂਗ ਗਵਾਰਾਂ, ਧੋਖਾ ਨਾ ਖਾ ਜਾਣੀਂ। ਲੱਭੂ ਪੇੜੇ ਛੱਡ ਪਿਛਾਹਾਂ, ਪੱਲੇ ਬੇਰ ਨਾ ਪਾਈਂ।* ਕਦੀ ਉਹ 'ਨੀਤੀ ਬਚਨ' ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੋਕੇ ਆਡੰਬਰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਕਰਿਉ। ਜੋ ਲਾਭ ਹਾਨੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਉਹ ਮੂਰਖ ਹੈ:- *ਦੇਖ ਆਡੰਬਰ ਮਾੜ੍ਹ ਹੀ ਜੋ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਹਾਨ ਲਾਭ ਅਪਨੀ ਚਹੇ, ਸੋ ਮੂਰਖ ਦੁਖ ਰਾਸ।*

ਜੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਸੀਮਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਆੜਾ' ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਪਰਕਰਣ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਦਵੈਯਾ ਬੁਲਵਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸ੍ਰੋਤ ਹੈ। ਹੱਦਾਂ ਬੰਨੇ ਟੱਪ ਰਹੇ ਨਸ਼ੇ, ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂ ਡੰਮ, ਪਤਿਤਪੁਣਾ ਤੇ ਭਰਮਾਂ ਪਖੰਡਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ:- *ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਦਸਮੇ ਗੁਰ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਿੰਘ ਸਦਾਵੇ। ਪੀਰਾਂ-ਮੀਰਾਂ ਅੱਗੇ ਮੁੜ ਕੇ, ਕਦੇ ਨਾ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੇ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਛਤੇ ਬੁਲਾ ਕੇ, ਮਝੀ ਮਸਾਣ ਉਠਾਓ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ ਨਿੱਤ, ਬਾਣੀ ਮੈ ਮਨ ਲਾਓ।*

9815985559

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨਾ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ ! ਇਕਵਾਕ ਸਿੰਘ ਪੱਟੀ

੧੯ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਜਦ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਛਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ੨੫ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਤਾਂ ਉਹ ਕੇਵਲ ਅਜਾਇਬ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਰਨਗੇ । ਕਿਉਂਕਿ ੧੮੮੧ ਈ: ਦੀ ਮਰਦਮ ਸ਼ਮਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੧ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ ੧੮ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ । ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁੱਤੀ ਹੋਈ ਕੌਮ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ, ਤਰਕ ਦਲੀਲ ਪੂਰਵਕ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆ, ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ, ਲੋਕਾਈ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਲਖ ਜਗਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੀ ਪਿਆਰੇ "ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ।" ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ "ਸੁੱਤੀ ਕੌਮ ਜਗਾਉਣ ਵਾਲੇ" ਕਹਿ ਕੇ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਣ ਹਿੱਤ ਆਪ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਯੋਗਦਾਨ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੌਮ ਨੂੰ ਦੂਜਾ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਣ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਕੌਮ ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਦਾ" ਨਾਅਰਾ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਟੱਕ ਦਲੀਲਾਂ, ਤਰਕ ਭਰਪੂਰ ਵਿਖਿਆਨਾਂ ਅੱਗੇ ਆਂਗਰੀਆ ਸੰਮਾਜੀ ਸਵਾਮੀ ਦਇਆ ਨੰਦ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਹਾਰ ਖਾ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਅੱਗੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਗਿਆ। ਉਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਵਾਮੀ ਦਇਆ ਨੰਦ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਕੂਲ, ਕਾਲਜ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈਆਂ ਪਰ ਅੱਜ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜੰਮਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ (ਕਥਾ ਵਾਚਕ) ਕਹਾਉਂਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲੈਟਰ ਹੈੱਡ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਸਬੰਧੀ ਕਥਾ ਵਾਚਕ ਦਾ

ਪ੍ਰਮਾਣ-ਪੱਤਰ ਮੇਰੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਟਾਈਪ ਕਰਵਾਉਣ ਆਇਆ। ਜਦ ਗੱਲ ਬਾਤ ਦੀ ਸਾਂਝ ਹੋਈ ਤਾਂ ਜਦ ਮੈਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਾ। ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ, "ਉਹ ਕੌਣ ਸੀ ?" ਮੈਂ ਕਦੇ ਉਸਦੇ ਲੈਟਰ ਹੈੱਡ ਵੱਲ ਵੇਖਾਂ ਤੇ ਕਦੇ ਉਹਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਹੀ ਨਾ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਕੀ ਉਹ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਹਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਬਲਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਣਾ ਹੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਰਗਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦਿਸ਼ਾਹੀਣ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਫੂਕੀ। ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡੇ, ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਵਹਿਮ-ਭਰਮਾਂ, ਨਕਲੀ ਪੀਰਾਂ, ਸਾਧਾਂ, ਭੇਰਿਆਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਫਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਹਲੂਣਿਆ। ਕੌਮ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆਵਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਚਾਹੀਂ, ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਚਾਹੀਂ, ਪ੍ਰੋ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਸਦਕਾ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛਪੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਨਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਬਾਗ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ (ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਦਕਾ) ਮੁੜ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਗੁੱਗਾ ਗਪੋੜਾ ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਆੜਾ', 'ਨਕਲੀ ਸਿੱਖ ਪ੍ਰਬੋਧ', ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਚਾਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ਸੰਪਾਦਕੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਲੇਖਾਂ ਸਦਕਾ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆਈ। ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਕੌਮ ਦੇ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਪੱਧਰ ਤੇ ਅੰਧ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਰਮਕਾਂਡ, ਬ੍ਰਹਮਣਵਾਦ ਭਾਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਦੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ੧੧੧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਕੋਈ ੧੦੦ ਸਾਲ

ਪੁਰਾਣੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦਾ ਵਾਕਿਆ ਹੈ। ਬਤੌਰ ਸਬੂਤ ਪਾਠਕ ਜਨ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਅੱਜ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੇਖ ਲੈਣ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਿੰਨੀ ਬੋਝੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਵੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਪੁਰ ਥਾਂ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ, ਮੜੀਆਂ-ਮਸਾਣਾ, ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਹਾਸ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਖੌਤੀ ਡੇਰੇ, ਕੁਟੀਆ ਰੂਪੀ ਆਸ਼ਰਮ, ਸਮਾਧਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ, (ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅੱਜ ਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ), ਸਾਰੇ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਕਰਮ, ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਛੋਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ, ਸ਼ੇਖ ਫੱਤੇ 'ਤੇ ਖੀਰ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀਉ! ਜਿਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਾਰੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮ ਤਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਜਾਂ ਧਰਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਜੋ ਕਹਿ ਦੇਵਾਂ ਤਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀਉ ! ਅੱਜ ਵੀ ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਹੋਰ ਵੀ ਥਲੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਕਈ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਲਈਆਂ ਨੇ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮੇਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਨੇ, ਹੁਣ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਰਜ਼ੀਨਾਮੇ (ਅਖੌਤੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ) ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਦਬਾਅ ਆ ਕੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਾਅ ਪੇਚ ਖੇਡਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਤੇ ਹਮਲੇ ਵੀ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਫਸਤਾ ਹੀ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ, ਕਰਮਕਾਂਡ, ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਣ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਕੰਮ ਹੁਣ ਪੰਥ ਵਿਰੋਧੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹੁਣ ਇਹ ਕੰਮ ਸਾਡੀਆਂ ਟਕਸਾਲਾਂ, ਡੇਰੇ, ਅਣ-ਟਰੇਡ ਰਾਗੀ, ਢਾਡੀ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ, ਕਥਾ ਵਾਚਕ, ਸਿੱਖ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਚੁੱਚ ਗਿਆਨੀ ਹੀ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ ਉਸਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਕਈ ਨਵੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਜਿਸਦਾ ਕੰਮ ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਵਧੀਆਂ ਬਣਾਉਣਾ, ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ ਤਾਂ

ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਸਕੇ ਪਰ ਅੱਜ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਇਹਿਤਾਸ ਨਾਮੀ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ, ਗੁਰ-ਬਿਲਾਸ ਪਾ ਏਵੀਂ, ਗੋਲਕ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਛਾਪ ਕੇ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੋਰ ਲੁਟੇਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਛੱਡੀ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਤੇਰਾ ਖਾਲਸਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੰਨੀਆਂ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਇੱਕ ਸਹੀ ਰਸਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ। ਚਾਹੀਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਰਵ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਫੈਸਲਾ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਖਤਮ ਹੋਵੇ। ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਿ ਅੱਜ ਫਿਰ ਇੱਕ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁੱਤ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ (21 ਅਪ੍ਰੈਲ 1850- 6 ਸਤੰਬਰ 1901) ਹੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸੇਧ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ ਕੌਮ ਫਿਰ ਉੱਥੇ ਦੀ ਉੱਥੇ ਜਾ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਕੋਹਾਂ ਦੂਰ ਹੋ ਕੇ ਗਿਣਤੀਆਂ ਮਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠਾਂ, ਦੁਪਿਹਰੇ ਚੌਪਹਿਰੇ ਸਮਾਗਮਾਂ, ਕੀਰਤਨ ਦਰਬਾਰਾਂ, ਨਗਰ ਕੀਰਤਨਾਂ, ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਯਾਤਰਾਵਾਂ, ਅਖੰਡਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਜਿਆਦਾ ਉਲਝ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ, ਸਮਝਣ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਠੇਕੇ ਤੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹਵਾਂਗਾ ਕਿ ਆਉ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਖੁਦ ਪੜ੍ਹੀਏ, ਸਮਝੀਏ ਤੇ ਅਮਲ ਕਰੀਏ। ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ, ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ "ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ" ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀਏ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਬਣ ਕੇ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਜੋੜ ਸਕੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆ ਕੇ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਦੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਪਾਠਕ ਬਣੀਏ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ੧੧੧ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਛਪੀਆਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੰਪਾਦਕੀਆਂ ਅਤੇ ਲੇਖ ਨਿਰੰਤਰ ਛਪ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰੇਗਾ।

98150-24920

ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ

ਅਰਦਾਸ

ਹੇ ਪਰਵਦਗਾਰ,
ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ,
ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰ,
ਹਰ ਜੀਵ ਦੇ ਪਾਲਣਹਾਰ,
ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ।

ਜੋ ਤੇਰੇ ਦਰ ਆਵੇ,
ਕੁੱਝ ਮੰਗਣ ਲਈ ਹੀ ਆਵੇ।
ਜੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਹੋਵੇ
ਗੁਨਾਹ ਦੀ ਮੁਆਫੀ ਲਈ ਆਵੇ।
ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਤੇਰੇ ਪ੍ਰਤੀ
ਸੱਚੀ ਸੁੱਚੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਆਪਣੇ ਢਿੱਡ ਦੀ ਖਾਤਰ
ਹੀ ਆ ਕੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੇ।
ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਕਦੇ ਸੁਣਿਆ ਕਰ।
ਅਰਦਾਸ ਨਾ ਉਸ ਦੀ ਕਦੇ ਪੂਰੀ ਕਰਿਆ ਕਰ।

ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ
ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਲਾਹਕੇ।
ਪਵਿੱਤਰ ਰੂਹ ਲੈ ਕੇ,
ਤੇਰੇ ਦਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵੇ।
ਸਭ ਦੀ ਸੁੱਖ ਸ਼ਾਂਤੀ ਮੰਗੇ,
ਕਿਸੇ ਲੋੜਵੰਦ ਲਈ ਆਕੇ।
ਤੇਰੇ ਦਰ ਅਰਦਾਸ ਕਰੇ
ਅਰਦਾਸ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਿਆ ਕਰ।

ਮੈਂ ਵੀ ਇੱਕ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ,
ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉੱਤੇ,
ਸੁਪਨੇ ਵਰਗਾ ਸੰਸਾਰ ਹੋਵੇ,
ਬੇਗ਼ਮਪੁਰਾ ਵੱਸੇ ਅਬਾਦ ਹੋਵੇ,
ਹੱਥ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਰੁੱਤੇ ਹੋਣ,
ਮਨ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਣ।

ਚਿਹਰੇ ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਨਾ,
ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਕੀਰਾਂ ਹੋਣ।
ਨਾ ਕਿਸੇ ਬਸਿੰਦੇ ਦੀਆਂ
ਤਕਦੀਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਜੀਰਾਂ ਹੋਣ।
ਹਰ ਕੋਈ ਹੱਸੇ 'ਤੇ ਖੇਡੇ,
ਨੱਚਦਾ ਟੱਪਦਾ ਉਮਰ ਹੰਢਾਵੇ।
ਸੰਸਾਰ ਸਾਰਾ ਬੇਗ਼ਮਪੁਰੇ,
ਵਰਗਾ ਸੱਚਾ ਸਵਰਗ ਹੋਵੇ।

ਮੈਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ,
ਸੱਪਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ।
ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੇ ਘੁਰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ,
ਬਿੱਜੜੇ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਵਿੱਚ,
ਝੂਗੀਆਂ 'ਤੇ ਢਾਹਿਆਂ ਵਿੱਚ
ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਆਵੇ।
ਅੰਬਰੀ ਟਹਿਕਦੇ ਚੰਦ ਦੀ
ਹਰ ਕਿਰਨ ਚਾਨਣ-ਚਾਨਣ ਕਰੇ।

ਖ਼ੂਸਬੋਆਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ
ਨਾ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਹੋਵਣ,
ਸਗੋਂ ਹਰ ਖ਼ੂਸਬੋ ਸੱਭ
ਹਵਾਵਾਂ ਤਾਈਂ ਖ਼ੂਸਬੋਦਾਰ ਕਰੇ।
ਹਰ ਜੀਵ ਜੰਤੂ ਸੁੱਖ ਸਾਹ ਲਵੇ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਮਹਿਕ ਨਾਲ ਭਰੇ।
ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿੱਚ
ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਨਹਿਰ ਵੱਗੇ।

ਨਾ ਭੁੱਖਾ ਢਿੱਡ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਮਹਿਲਾਂ ਅੱਗੇ ਰੋਟੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰੇ।
ਨਾ ਉਜੜੇ ਸੁਹਾਗ ਕਿਸੇ ਦਾ
ਨਾ ਟੁੱਟਣ ਚੂੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ
ਮਨ ਨੂੰ ਲਹੂ ਲੁਹਾਨ ਕਰਨ।
ਨਾ ਕਿਸੇ ਬੁੱਲੀਂ ਸਿੱਸਕੀਆਂ ਹੋਣ,

ਨਾ ਕਿਸੇ ਮੱਥੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਹੋਣ,
ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ।

ਵੱਗਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ,
ਕਿਉਂ ਕਾਲਾ ਜ਼ਹਿਰ ਵੱਗੇ
ਦਰਿਆਵਾਂ, ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ 'ਤੇ,
ਪੀਕੇ ਕੋਈ, ਜ਼ਹਿਰ ਮਰੇ।
ਨਾ ਘਾਹ ਸਰ ਕੰਡਾ ਹੀ
ਧੂਆਖਿਆ ਜਾਵੇ
ਇਹ ਹਰ ਪਰਿੰਦੇ ਲਈ ਠਹਿਰ ਬਣੇ,
ਨਾ ਗੁਆਚੇ ਸਾਥੀ ਕਿਸੇ ਪਰਿੰਦੇ ਦਾ।
ਘਰ ਘਰ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਦੀਵਾ,
ਲਟ ਲਟ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਗੇ।

ਸਰਹੱਦ ਦੀਆਂ ਕਡਿੰਆਲੀਆਂ ਤਾਰਾਂ ਵਿੱਚ,
ਕਿਸੇ ਪਰਿੰਦੇ ਦਾ ਖੰਭ ਝੜੇ।
ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਏ. ਕੇ ਸੰਤਾਲੀ,
ਹਵਾ ਵਲੰਦਰੇ ਨਾ।
ਆਲ੍ਹਣੇ ਪਰਿੰਦੇ ਦੀ ਸੁੱਖ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰੇ।
ਮੈਂ ਇਹ ਅਰਦਾਸ ਕਰਾਂ।

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ
9914296096

ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ ਬਚਿੱਤਰ ਨੇ

ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ ਬਚਿੱਤਰ ਨੇ,
ਨਿੱਤ ਖੇਡਦੇ ਨਵੇਂ ਚਲਿੱਤਰ ਨੇ।
ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਕੱਟੜ ਦੁਸ਼ਮਣ ਇਹ,
ਪਰ ਬਾਮਣਵਾਦ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਨੇ।
ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ .....

ਦਿੱਵਿਅ ਜੋਯਤੀ ਕੋਈ ਜਗਾਉਂਦਾ ਏ,
ਕੋਈ ਕੰਨੀ ਮੰਤਰ ਪਾਉਂਦਾ ਏ।
ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦਾ ਸਵਾਂਗ ਰਚਾ,
ਕੋਈ ਸ਼ਰਬਤ ਪਿਆ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਏ।
ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ, ਪੈਣੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਛਿੱਤਰ ਨੇ।
ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ .....

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਕਾ

ਕਈ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਘੀਲੇ ਨੇ,
ਭੋਲੇ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀਲੇ ਨੇ।
ਸਤਸੰਗ ਅਖੌਤੀ ਸਾਧਾਂ ਦੇ,
ਮਾਇਆ ਹੁੰਝਣ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨੇ
ਗੋਲ ਪਗੜੀਆਂ ਚਿੱਟੇ ਚੋਗੇ, ਛਿੱੜਕ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਇੱਤਰ ਨੇ।
ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ .....

ਕਈ ਢੋਂਗੀ ਕਾਤਲ, ਗੁੰਡੇ ਨੇ,
ਕਈ ਫਿਰਨ ਖਿਲਾਰੀ ਜੁੰਡੇ ਨੇ,
ਕਈ ਧੂਣੇ ਵਿਚੋਂ ਰਾਖ ਦੀਆਂ,
ਪੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਦਿੰਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ,
ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਕੱਢਕੇ ਮਿੱਤਰੇ ਹੁੰਦੇ ਤਿੱਤਰ ਨੇ।
ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ .....

ਇਹ ਡੇਰੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਦੇ,
ਸਭ ਵੋਟ ਬੈਂਕ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੇ,
“ਬਗਲੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਨ” ਲੀਡਰ,
ਗੁਲਾਮ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਲਾਵਾਂ ਦੇ।
ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਲਈ ਡੇਰੇ ਹੁਣ ਗੁਰਧਾਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਪਵਿੱਤਰ ਨੇ।
ਇਹ ਬਾਬੇ ਬੜੇ .....

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ
9878573068

ਮਾਵਾਂ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ

ਵਹਿੰਦਿਆਂ ਅਥਰੂਆਂ ਸੰਗ, ਧੂਹ ਲਵੇਂ ਕਲੇਜੇ
ਅੱਜ ਕਿਉਂ ਤੂੰ ਮੁੱਖ ਮੋੜੇ, ਬਿਰਹੇ ਦੇ ਦਰਾਂ ਵਲੋਂ
ਨੀ ਮਾਏ, ਤੇਰੀ ਕੁੱਖ ਚੋਂ
ਲਗਦੇ ਸੀ ਜਾਗ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹੁਕ ਦੀ
ਤੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਸੀ ਬ੍ਰਿਹੇ ਦੀ ਅੱਲਖ
ਜਗਮਗਾ ਉਠਦੀਆਂ ਸਨ ਅਪਾਰ ਹੀ ਕਾਇਨਾਤਾਂ
‘ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫੁਟਦੇ ਸਨ
ਅਣਖਾਂ ਭਰੇ ਮਾਣਮੱਤੇ ਸੂਰਜ, ਤੇ ਕੜਕਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ
ਜੋ ਨਾ ਕਦੇ ਥੰਮੇ ਤੇ ਨਾ ਥੰਮਦੀਆਂ ਸਨ ਧੁੱਪਾਂ
ਨੀ ਕਾਹਤੋਂ ਭੁੱਲਗੀ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਫੜੀ

ਚਿਣਗ ਲਗਾਉਣੇ, ਨੀ ਤੂੰ ਕਾਹਤੋਂ ਭੁਲਗੀ
ਆਪਣੇ ਭੁਲਣ ਦਾ ਹਸਰ ਵੇਖ ਲੈ
ਤੇਰੀ ਗੋਦੀ 'ਚ ਖੇਲਦੇ ਲਾਲਾਂ ਨੂੰ
ਨਜ਼ਰ ਖਾ ਗਈ ਸਮਿਆਂ ਦੀ
ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਤੈਨੂੰ ਆਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ
ਹੰਭ ਖੜੀ ਹੈ ਮੁੜ ਵੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ
ਪ੍ਰਭਾਤ ਵੇਲੇ ਬ੍ਰਿਹੱ ਵਲੋਂ ਉਠਦੀਆਂ ਆਵਾਜਾਂ ਸੁਣ
ਉਠ ਪੜ੍ਹ ਜਪੁਜੀ ਜਾਪ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਰਚਿਉ ਖਾਲਸਾ
ਤੇ ਮੁੜ ਸੀਹਣੀ ਹੈ ਗਰਜ
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਧਰਤੀ, ਅਕਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਚਣੇ, ਨਹੀਂ ਬਚਣੇ...

ਹਰਸ਼ਰਨਜੀਤ ਕੌਰ
9988679761

ਕਲਾਕਾਰ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ

ਅੱਜ ਕੱਲ ਦੇ ਕਲਾਕਾਰ ਵੇਖੋ,
ਕਿਵੇਂ ਫਿਰਦੇ ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ,
ਕਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪੱਲੇ ਹੁੰਦਾ,
ਇੰਝ ਕਦੇ ਉਹ ਗੱਜਦੇ ਨਾ,
ਭੁੱਖੇ ਨੇ ਪੈਸੇ, ਸ਼ੇਰਰਤ ਦੇ
ਜਿਹਦੇ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਰੱਜਦੇ ਨਾ,
ਬੇਕਾਰ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ-ਕਰ,
ਝੂਠੀ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ .....

ਘਰ ਆਪਣੇ ਦਾ ਚਾਨਣ ਨੇ ਜੋ,
ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਕਾਲੀਆਂ ਰੈਣਾਂ ਨੇ,
ਆਖਿਰ ਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਤਾਂ,
ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ,
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਿੱਤ ਲੁਹਾ ਕਪੜੇ,
ਘੱਟੀਆ ਨਾਚ ਨਚਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ .....

ਅਸਲੀ ਰੰਗ ਗੁਆ ਕੇ ਨੀ,
ਨਕਲੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਾਈ ਜਾਂਦੇ,
ਖੋਰੇ ਕੀ ਬਣੁ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ,

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਇਹ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਘਟਾਈ ਜਾਂਦੇ,
ਸ਼ਰਮ ਹਯਾ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ ਨੀਤ,
ਲਚਰ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ .....

ਪਰਾਗਪੁਰੀ ਤਾਂ ਇਹੋ ਚਾਹੁੰਦਾ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਮਹਿਲ ਨੂੰ ਨਾ ਢਾਵਣ
ਰੱਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੇ,
ਭੁੱਲੇ ਜੋ ਰਾਹ ਪੈ ਜਾਵਣ,
ਲਚਰ ਗੀਤ ਗਾ ਗਾ ਕੇ,
ਫਿਰ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਨੇ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ .....

ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਪਰਾਗਪੁਰੀ

ਪੰਜਾਬ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਵਾਸੀ!

ਡੰਡੇ, ਭੰਗ, ਸਮੈਕਾਂ ਤੇ ਟੀਕਿਆਂ ਨੇ,
ਮੁੰਡੇ ਕਰ 'ਤੇ ਢਾਂਚੇ ਈ ਹੱਡੀਆਂ ਦੇ।
ਸਾਦੇ ਕਮਰਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਟੌਹਰ ਬਣਦੀ,
ਸੁਪਨੇ ਲੈਣ ਸਭ ਕੋਠੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਦੇ।
ਤੁਰੇ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਵੇਚ ਸਿਆਤ ਬਹੁਤੇ,
ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਾਲਦੇ ਸ਼ੌਕ ਨੇ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ।
ਬਣੀ ਜਾਂਦੇ ਬਿਹਾਰੀਏ ਆਣ ਮਾਲਕ,
ਪਿੱਛੇ ਖਾਲੀ ਹਵੇਲੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਦੇ।
ਹੁਲਦੇ ਵਿਰਸੇ ਦੇ ਸੁਣੇਗਾ ਕੌਣ ਹੋਕੇ?
ਪੱਗਾਂ ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਬੁੰਨਣੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਦੇ।
ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਲੈਣ ਦਿੰਦੇ
ਗਿੱਧੇ ਭੰਗੜੇ ਤੇ ਮੈਚ ਕਬੱਡੀਆਂ ਦੇ

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ
001-408-903-9952

ਕੰਤ- ਸੰਤ - ਮਹੰਤ?

ਘਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਦੀ ਕਦਰ ਨਾ ਕਰੇ ਭੋਰਾ,
ਬੁਧੀ ਵਾਨ ਉਹ ਹੋਇਆ ਜੀ - ਜੰਤ ਕਾਹਦਾ?
ਸੁਣਿਆਂ ਲੋਰ ਨਾ ਆਵੇ ਜੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ

ਤੁਕ- ਬੰਦੀ ਨਾ ਹੋਊ ਉਹ ਛੱਤ ਕਾਹਦਾ?
ਪੜ੍ਹਿਆਂ ਅਸਰ ਨਾ ਕਰੇ ਬਦ-ਰੂਹ ਉਤੇ,
ਛਲੀਏ ਮਾਂਦਰੀ ਦਾ ਹੋਇਆ ਮੰਤ ਕਾਹਦਾ?
ਵਿਸਾਹ- ਘਾਤ ਜੋ ਪਤਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰਦਾ,
ਕਪਟੀ, ਨੱਗ, ਫਰੇਬੀ ਉਹ ਕੰਤ ਕਾਹਦਾ?
ਗੁੱਸਾ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਬੋਲੇ,
ਹੋਇਆ ਕ੍ਰੋਧੀ ਫਿਰ ਦੱਸੋ ਉਹ ਸੰਤ ਕਾਹਦਾ?
ਜੱਜਾਂ, ਪੁਲਸੀਆਂ ਅੱਗੇ ਜੋ “ਪੇਸ਼” ਹੋਵੇ
ਦੁਨੀਆਂਦਾਰ ਉਹ ਹੋਇਆ ਮਹੰਤ ਕਾਹਦਾ?

ਤਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਦੁਪਾਲਪੁਰ
001-408-903-9952

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ,
ਵਡਮਿਸ਼ਨਰੀ ਹੋਇਆ,
ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਤੁਰਕੇ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ।

ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਸੰਵਾਦ ਰਚਾਏ, ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੋੜੀ
ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਵੀ ਨਾਲ ਰੱਲ ਗਿਆ,
ਵਾਹ ੨ ਬਣ ਗਈ ਜੋੜੀ
ਹੋਰ ਵੀ ਸੰਗੀ ਉਠ ਖਲੋਏ, ਬੀਜ ਨਵਾਂ ਇੱਕ ਬੋਇਆ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ।

ਢਿੱਲੜਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜੋਸ਼ ਸੀ ਭਰਿਆ,
ਸੂਰਜ ਨਵਾਂ ਉਗਾਇਆ,
ਭੁਲੜਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕਾਂ ਸੰਗ ਉਹਨੇ, ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਹ ਵਿਖਾਇਆ,
ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਜੋ ਸੂਝ ਨਿਰਾਲੀ, ਉਸਦਾ ਨਗਮਾ ਡੋਹਿਆ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ।

ਵਹਿਮ, ਭਰਮ, ਪਖੰਡਾਂ ਦੀ ਜੋ, ਉਸਨੇ ਪਾਜ ਉਧੇੜੀ,
ਅੱਜ ਵੀ ਉਹਦੀਆਂ ਦੇਵਾਂ ਦੀ-ਹੈ, ਗੱਲ ਕਿਸੇ ਨੇ ਛੇੜੀ,
ਸੁਣ ਸੁਣ ਗੱਲਾਂ ਉਸਦੀਆਂ ਤਾਂ, ਜਾਗਿਆ ਜੋ ਸੀ ਸੋਇਆ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ।

ਆਓ ਸੁਣੀਏ ਗੱਲ ਉਸਦੀ, ਅੱਜ ਵੀ ਲੋੜ ਹੈ ਦਿਸਦੀ,
ਗਿਆਨ ਦੇ ਤੇਲ ਵਿਗੂਣੀ ਬੱਤੀ, ਪਲ ਪਲ ਪਈ ਹੈ ਹਿਸਦੀ,

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਅੱਜ ਵੀ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਛਾਇਆ, ਮੁਸ ੨ ਕੇ ਕੋਈ ਰੋਇਆ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ।

ਉਠੋ ਫਿਰ ਤੋਂ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈਏ, ਬਣੀਏ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਣੀ,
ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ ਗਾਈਏ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ,
ਚਾਨਣ ਹੈ ਸੁਰਜੀਤ ਉਹ ਜੱਗ‘ਚ, ਹਰ ਯੁੱਗ ਲਈ ਨਰੋਆ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ।

ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਵਿੱਚ,
ਵਡਮਿਸ਼ਨਰੀ ਹੋਇਆ,
ਜੋ ਗੁਰਮਤਿ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ‘ਤੇ ਤੁਰਕੇ,
ਸੀਨਾ ਤਾਣ ਖਲੋਇਆ,

ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰਜਾਰਾ

ਪੁੱਠਾ ਗੋੜਾ

ਪਿੱਛੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਚੱਲਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੱਸ ਦੇ
ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਅੱਖ ਵਿੱਚ ਮਾੜਾ ਜਿਹਾ ਨੁਕਸ ਸੀ। ਜਦ
ਕਿਤੇ ਉਹਨੇ ਸਾਨੂੰ ਬੱਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਕੇ
ਬੱਸ ਤੇਜ਼ ਕਰਕੇ ਭਜਾ ਲੈਣੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਣਾ
ਡਰਾਈਵਰ ਕਹਿ ਕੇ ਭੜਾਸ ਕੱਢਿਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਸਕੂਲ
ਭਾਵੇਂ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਬੱਸ ਦੇ ਲਾਲਚ
ਵਸ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੀ ਬੱਸ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਛੇ ਵਜੇ ਹੀ ਸਕੂਲ
ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਾਂ। ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਕਾਲਜ ਤੱਕ ਦੀ
ਪੜ੍ਹਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੱਕ ਮੈਂ ਉਸੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੀ ਬੱਸ
ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਹ ਵੀ ਮੌਕਾ ਮੇਲ ਹੀ ਸੀ
ਕਿ ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਲਈ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇਣ ਵੀ ਉਸੇ ਡਰਾਈਵਰ
ਦੀ ਸਾਢੇ ਛੇ ਵਜੇ ਵਾਲੀ ਪਹਿਲੀ ਬੱਸ ਤੇ ਹੀ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ
ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸਾਂ। ਅਰਸਾ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਹੁਣ
ਕਈ ਵਾਰੀ ਸੋਚਦਾ ਹੁੰਦਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਅਣ-
ਕਿਆਸੀਆਂ ਮੰਜਲਾਂ ਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਸ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ
ਐਂਵੇ ਪਿੱਛ ਲਗੂ ਜਿਹਾ ਬਣ ਕੇ ਕਾਣਾ ਡਰਾਈਵਰ ਕਹਿਣਾ
ਕਿੱਡਾ ਕੌਝਾ ਮਜਾਕ ਸੀ।

ਫੇਰ ਕੱਚਾ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਬੜੀ
ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਆਇਐ ਪੁੱਠਾ ਗੋੜਾ।

ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਫਿਡਿਆਂਵਾਲਾ
9888515261

ਕੀਹਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਵਾਂ?

ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾ ਸੱਚ ਸਹਾਰਦੀ ਏ,
ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਨਾ ਥੁਠ ਦਾ ਖੋਟ ਪਾਵਾਂ।
ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਬੜਾ ਤੰਗ ਕਰਦੇ,
ਰੱਬਾਂ ਮੇਰਿਆ! ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੋਟ ਪਾਵਾਂ।
ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਆ ਕੇ ਨੱਕ ਰਗੜਾਂ,
ਤੇਰੀ ਗੋਲਕ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਦਾ ਨੋਟ ਪਾਵਾਂ।
ਮੇਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਏਨਾ ਹੀ ਦੱਸ ਜਾ ਤੂੰ,
ਕਿਹੜਾ ਚੋਰ ਚੰਗਾ ਕੀਹਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਵਾਂ?

ਕਿਹੜੀ ਸਰਕਾਰ ਚੰਗੀ ?

ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਨ ਮੁਸਾਫਰ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ,
ਗੱਡੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਜਦ ਹੈ ਲੇਟ ਮੀਆਂ।
ਰੰਗ ਚਾਅ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ ਕੀ ਆਖਣ,
ਹੋਵੇ ਖਾਲੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੋਟ ਮੀਆਂ।
ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਤੁਰ ਬਾਬਾ,
ਵੱਜ ਜਾਂਦੀ ਏ ਤੁਰਦਿਆਂ ਫੇਟ ਮੀਆਂ।
ਚੰਗੀ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਕੈਲਵੀ ਜੀ,
ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਵੇ ਜੋ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਰੇਟ ਮੀਆਂ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਗ

ਠੇਕੇ ਠਾਣਿਆਂ 'ਚ ਰੋਣਕ ਖੂਬ ਰਹਿੰਦੀ,
ਕਿੰਨੇ ਚੰਗੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਗ ਯਾਰੋ।
ਕਲਾਕਾਰ ਅਖੌਤੀ ਟੱਪਦੇ ਨੇ,
ਕਿੱਲ੍ਹ ੨ ਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਰਾਗ ਯਾਰੋ।
ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਕਰਨ ਦਾਅਵਾ,
ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਲਾ ਰਹੇ ਦਾਗ ਯਾਰੋ।
ਸਾਹਿਤ ਕਲਾ ਦੀ ਕੈਲਵੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ,
ਲੜੇ ਮੱਛਰੇ ਛੋਹਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗ ਯਾਰੋ।

ਸੇਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ

ਸੇਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਿੰਦਤੀਏ ਬੜੀ ਔਖੀ,
ਔਖੀ ਹੋ ਨਾ ਔਖ ਸਹਾਰ ਜਿੰਦੇ।
ਨੇਤਾ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਦੋਹੀਂ ਹੱਥੀਂ,
ਤੂੰ ਵੀ ਲੁੱਟ ਲੈ ਮੌਜ ਬਹਾਰ ਜਿੰਦੇ।
ਬੈਠ ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਸਦਾ ਜਹਾਨ ਉੱਤੇ,
ਇਹ ਜਿੰਦਗੀ ਦਿਨ ਹੈ ਚਾਰ ਜਿੰਦੇ।
ਸੁੱਟ ਖੂਹ 'ਚ ਇਹ ਜੋ ਜ਼ਮੀਰ ਤੇਰਾ,
ਕਾਹਨੂੰ ਕੈਲਵੀ ਚੁੱਕ ਰਹੀ ਭਾਰ ਜਿੰਦੇ?

ਮਹਿੰਗਾਈ

ਮਾਰੋ ਮਾਰ ਕਰਦੀ ਅੱਗੇ ਜਾਏ ਵੱਧਦੀ,
ਏਹਨੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਤੋਪ ਤਲਵਾਰ ਰੋਕੇ?
ਲਹੂ ਪੀਵੇ ਲਿਤਾਤੇ ਗਰੀਬ ਤਾਈਂ,
ਅੱਗੇ ਹੋ ਨਾ ਕੋਈ ਗ਼ਮਖ਼ਾਰ ਰੋਕੇ?
ਜੰਮੀ ਜਾਈ ਇਹ ਧੀ ਜ਼ਰਦਾਰ ਦੀ ਏ,
ਫੇਰ ਏਸ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਰਦਾਰ ਰੋਕੇ?
ਧਨਵਾਨਾਂ ਦੀ ਬਾਂਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੈ ਇਹ,
ਕਿਵੇਂ ਕੈਲਵੀ ਇਹਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਰੋਕੇ?

ਹਕੀਕਤ

ਆਮ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖਾਂ ਨਪੀੜਿਆ ਏ,
ਆਮ ਬੰਦੇ ਦੀ ਵੇਖ ਹੈ ਅੱਖ ਸਿੱਲੀ।
ਭੇਖ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਨੇ ਠੰਗ ਫਿਰਦੇ,
ਬੂਹੇ ਸੁਰਗਾਂ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਸ਼ੇਖ ਚਿੱਲੀ।
ਮਾਨਵ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹੈ ਘਾਣ ਬਾਂ ਬਾਂ,
ਮੌਮੇ ਠਗਣੀ ਬਣੀ ਹੈ ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ,
ਗੱਲ ਸੱਚ ਦੀ ਕੈਲਵੀ ਆਖਦਾ ਏ
ਰਾਖੀ ਦੁੱਧ ਦੀ ਬੈਠੀ ਹੈ ਅੱਜ ਬਿੱਲੀ।

ਨਵਾਂ ਦੌਰ

ਕਮਲ ਘੋਟਦੇ ਰੱਜ ਕੇ ਲੋਕ ਕਮਲੇ
ਖਰਾ ਬੋਲ ਹੁੰਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਦਾਨਿਆਂ ਦਾ।
ਨਵੇਂ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦਾ ਨਵਾਂ ਸਿੱਕਾ,
ਲੱਦ ਗਿਆ ਜ਼ਮਾਨਾ ਹੁਣ ਆਨਿਆਂ ਦਾ।
ਸਿਲਾਂ ਮਰਮਰੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਫੇਰ ਬਣਦਾ,
ਤਾਜ ਮਹਿਲ ਨਾ ਬਣਦਾ ਕਾਨਿਆਂ ਦਾ।
ਢੋਲ ਵਿੱਡਾਂ ਨੂੰ ਕੈਲਵੀ ਕੌਣ ਪੁੱਛਦਾ,
ਪੈਦਾ ਮੁੱਲ ਹੈ ਅਕਲ ਦੇ ਖਾਨਿਆਂ ਦਾ।

ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਤੌਰ

ਕੌਣ ਕਹਿੰਦੈ ਤਰੱਕੀ ਦੀ ਤੌਰ ਮੱਠੀ,
ਪੱਛੜ ਗਿਆ ਏ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਸਾਡਾ?
ਵ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਬਾਹ ਵਾਧਾ,
ਨੰਬਰ ਵੰਨ ਹੈ ਮੁਲਕ ਮਹਾਨ ਸਾਡਾ।
ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧੀ ਅਬਾਦੀ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ,
ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਵਿੱਚ ਝੁੱਲੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਡਾ,
ਰੱਬ ਆਸਰੇ ਕੈਲਵੀ ਦੇਸ਼ ਚੱਲੇ,
ਅੱਲ੍ਹਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਖਾ ਭਗਵਾਨ ਸਾਡਾ।

ਕਲਮ ਦਵਾਤ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ, ਤਖਤੀ ਲਾਗੂ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਾਈ, ਉਹ ਸੀ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਭਾਈ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਸੀ ਨਾਲ ਸਹਾਈ

ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ

ਹਾਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਕਰਮਵਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋ. ਸਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਜੋ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਮਹਿਕਮੇ ਦੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਵੀ ਸਨ ਨੂੰ ਪੇਂਡੂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਤੇ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਜੋਰ ਪਾਇਆ। ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਾਹਿਬ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨੋਂ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦੌਰੇ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲ ਤੁਰੇ। ਦੋਨਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ, ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖ ਲਿਖ ਕੇ ਲਿਖਣਾ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ ਤੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਰੱਖੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਤਖਤੀਆਂ ਤੇ ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਦੋਨਾਂ ਮਹਾਂਰਬੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪਿਆਰ ਝਲਕਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੧ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੫੦ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ੧੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ। ਸਾਧਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਭੋਰਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਦਿਆਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਕੂਲ ਸਨ ਜਾਂ ਭੋਰਿਆਂ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਤੇ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੰਜੁਮਨ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਸੰਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਓਰੀਐਂਟਲ ਸਕੂਲ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ DR. WILLIAM GOTTFRIED LEITNER ਦੇ ਯਤਨਾ ਸਦਕਾ ਗੇਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਖੁੱਲੀ। ਸੰਨ ੧੮੭੦ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਸਨੇਟ ਨੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਸਕੂਲ ਦਾ ਦਰਜਾ

ਦਿੱਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਅਰਬੀ ਅਤੇ ਪਰਸੀਅਨ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਜਨਰਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਿਵੇਂ ਇਤਿਹਾਸ, ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਜਿਹੜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਣ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਸਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਵੀ ਉਚੇਚਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵੱਲ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ, ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਆਦਿ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਰਤਕਦਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਮੁਢਲੇ ਸਮਰਥਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਥੀ.ਏ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਪਿਛੋਂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਸੰਨ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸੈਕਿੰਡ ਟੀਚਰ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਗਏ। ਭਾਈ ਹਰਸਾ ਸਿੰਘ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਵੀ ਇਸੇ ਸਾਲ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਧਿਆਪਕ ਆ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਠੀਕ ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਤੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ ਜੋਰਾਂ ਸ਼ੋਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨਾਲ ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿਚ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਨ ਪਰ ਜਲਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਨਾਲ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਕੇ ਇੱਕ ਅਜੇਹਾ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਸਦੀਆਂ ਤੀਕ ਪੈਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ। ਪੂਰੇ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਰਾਮ (ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ)

ਦੇ ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਸੁਭਾਵਕ ਸੀ ਵਿਦਵਾਨ ਨੂੰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਹੋਇਆ ਇੰਜ ਹੀ, ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਕ ਇਕ, ਦੋ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋ ਗਏ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਨੇ ਦਿਤਾ ਰਾਮ ਫਕੀਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਨਿੱਘਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਕੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਬਣਾ ਦਿਤਾ (ਲੋਕ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਆਖਦੇ ਸਨ)। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਾਲਜ ਵਲੋਂ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇ ਗਿਆਨੀ, ਬੁੱਧੀਮਾਨੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣ ਸੀ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਸਕੂਲ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ੧੮੭੭-੭੮ ਈ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅੱਵਲ ਰਹਿ ਕੇ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਾਰਡ ਰਿਪਨ ਲਾਟ (ਗਵਰਨਰ) ਤੋਂ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਅਤੇ ਘੜੀ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮਨੁੱਖਤਾ, ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ਿਆ ਉਤੇ ਲੜੀਵਾਰ ਲੈਕਚਰ ਕੀਤੇ। ਆਪ ਦੀ ਵਿਦਵਤਾ ਤੋਂ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਇਤਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੀ ਅਸਾਮੀ ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਤੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋ. ਨਿਯੁਕਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਜ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਕੁਆਲੀਫਾਈਡ ਗਿਆਨੀ ਪਾਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੀ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਉਦੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮਿਲਦੀਆਂ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਉਠਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਐਂਡ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ DR. MARC AUREL STEIN ਅਤੇ ਸੁਪਰੀਟੈਂਡੈਂਟ DR. WILLIAM GOTTFRIED LEITNER M.A., LL.D ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵੇਂ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ

ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਰੁਤਬਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਦਾ ਇੰਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੋ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਜੋ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੋਨਾਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਕੀਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ DR. MARC AUREL STEIN ਜੋ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਇਨਸਪੈਕਟਰ ਵੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਲਈ ਮਨਾਇਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਦੌਰਾ ਤਹਿ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋਨੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਏ। ਸਮੁੱਚੇ ਵਿਦਿਅਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਉੱਨਤੀ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ ਪਹਿਲੀ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਤਖਤੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਕਾਲੀ ਸਿਆਹੀ ਤੇ ਕਾਨੂੰ ਦੀਆਂ ਕਲਮਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਪਾਈ ਗਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਖਰ ਨਾਲ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੋ. ਸਨ। ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੀ। ਹੁਣ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦਾ ਮਾਣ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜਾ) ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮਿੰਗਟਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਟਾਈਪ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਟਾਈਪਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਟਾਈਪ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਲਈ ਨਵੇਂ ਦਿਸ਼ਾਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ। ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ੧੨੫ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ੧੦ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ੧੨ਵਾਂ ਸਥਾਨ ਹੈ।

9815549523

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ

ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਹੈ ਤਬਦੀਲੀ। ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਪਾਪ, ਪਖੰਡ, ਜ਼ੁਲਮ, ਅਤਿਆਚਾਰ, ਬੁਠੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਟੂਣੇ ਟਾਮਣ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦਰਖਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਮਸਾਣੀਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ, ਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ, ਕੌਮ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ, ਔਲੀਆ, ਅਵਤਾਰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਰ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਹਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਰਾਤ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਧੁੱਪ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬੁਰਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਗੁਰੂਆਂ ਪੀਰਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਹਿੰਮਤ, ਬੱਲ ਬੁੱਧੀ, ਬਖਸ਼ ਕੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲੜੀ ਤਹਿਤ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਈ. ਨੂੰ ਸ. ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਉਥਾਨ ਲਈ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦ ਜਾਨ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵਿਧੀ ਲਈ ਬੱਲ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਬਖਸ਼ੀ ਗਈ। ਆਓ ਅੱਜ ਉਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰੀਏ।

ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ 15 ਅਪ੍ਰੈਲ 1849 ਈ. ਨੂੰ ਕਪੂਰਥਲਾ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਪੂਰਥਲਾ ਕੋਲ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਲਗਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਤੱਕ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਪੂਰਥਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੀ.ਏ ਗੋਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਧਾਰਮਿਕ,

ਸਮਾਜਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਨੁਮੱਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਲਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

1877 ਈ. ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਓਰੀਐਂਟਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਸੈਕਿੰਡ ਟੀਚਰ ਵਜੋਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਈ। 1881 ਈ. ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ 1887 ਈ. ਵਿੱਚ ALEXANDRA READER ਵਜੋਂ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸੀ ਪਦਵੀ ਉੱਤੇ ਰਹੇ। ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਾਕੀ ਬਚਿਆ ਸਮਾਂ ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਉਂਦੇ। ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿਆਦਾ ਦੂਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਹੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਸਦਕਾ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।

ਇਸੀ ਸਮੇਂ ਸੁਆਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਵਲੋਂ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਲਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਈਸਾਈਆਂ ਵਲੋਂ ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗਠਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਇੰਨੀ ਵਧੀਆ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਜੋ ਕਿ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅਤੇ ਈਸਾਈ ਮੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਫਲਸਰੂਪ ਕੰਵਰ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 1 ਨਵੰਬਰ 1879 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਖੇ ਜੁੜੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖੀ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੀਵਾਨ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਕੱਤਰ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਥਾਪੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੇ

ਜਾਣ ਉਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਅਤੇ ਸਮਰਪਨ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸਭਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਇਹ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ, ਮਿਸਟਰ ਐਮ.ਏ.ਮਕਾਲਿਫ ਆਦਿ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ।

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ 1877 ਈ. ਵਿਚ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਤਰਾਥ ਵਿੱਚ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇੱਕ ਵਿਦਵਾਨ ਵਜੋਂ ਧਾਂਕ ਜੰਮ ਗਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 1886 ਈ. ਵਿੱਚ “ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ” ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਇਸਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਈਆ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਸਿਖਰਾਂ ਤੇ ਪੁਜਾ ਦਿੱਤਾ।

ਸਿੱਖ ਵਿਦਿਅਕ ਪਛੜੇਵੇਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ 1890 ਈ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਅਸਥਾਪਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਈਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਥਾਂ ਥਾਂ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜਿਆਂ, ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਧਨੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਚੇਤੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਾਲਿਜ ਲਈ ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਇੱਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ 4 ਮਾਰਚ 1892 ਈ. ਨੂੰ ਸਰ ਜੇਮਜ਼ ਲਾਇਲ ਦੁਆਰਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ। ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਥੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲੇ ਸੰਗੀ ਸਿੰਘ, ਮੂਰਤੀ ਪੂਜਾ, ਠਾਕਰ ਪੂਜਾ ਆਦਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਰਸਮਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਦੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਾਲੇ

ਮੁੱਖੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਸਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੇ ਹਮਾਇਤੀ ਸਨ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਧੜੇ ਦੇ ਹੀ ਆਗੂ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਫਰੀਦਕੋਟ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣ ਸਮੇਂ ਉਚੇਰੇ ਵਿਛਾਉਣੇ ਵਿਛਾ ਕੇ ਅਤੇ ਤਕੀਏ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਵਜੋਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਖੋਜ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਲਿੱਪੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤਾ ਹਿੱਤ ਇੱਕ ਮਨ ਇੱਕ ਚਿੰਤ ਹੋ ਕੇ ਜੁੱਟ ਪਏ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ ਲਾਹੌਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਇੱਕ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ‘ਸੁਧਾਗਰਕ’ ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਮਕ, ਵਿਦਿਅਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਈਚਾਰਕ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਕ ਉਨਤੀ ਲਈ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਅਪ੍ਰੈਲ 1886 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। 12 ਜੂਨ 1886 ਈ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸਪਤਾਹਿਕ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਖਰਾਬ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਾ ਹਿੱਸਾ ਜਬੇਬੰਦਕ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ ਖਰਚਣ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਆਰਥਕ ਹਾਲਤ ਸੁਖਾਵੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਅਖੀਰ 24 ਸਤੰਬਰ 1898 ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਟਿਆਲਾ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ) ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੰਡਾ ਘਾਟ ਵਿਖੇ ਉਹ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ।

ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬੜਾ ਨਰੋਆ, ਵਿਵੇਕਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਖਾਲਸ ਸੀ। ਉਹ ਸਮਕਾਲੀ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ।

9316133498

ਕੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਪੱਕੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਸਨ?

ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮੋਹਾਲੀ

ਪੰਥ ਚਤਨ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ, ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਕਵੀ, ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੇਖਕ, ਉੱਘੇ ਡਿਸਟਰ, ਉੱਤਮ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਟੀਕਾਕਾਰ, ਸਰਵੋਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਕ, ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ, ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਐਡੀਟਰ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਮੋਢੀ, ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ (1850-1901) ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਭੋਲੀ ੭੧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਗੋਦੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਭਰਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਸਿੰਜਿਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਅੰਤਮ ਸੁਆਸਾਂ ਤੱਕ ਨਿਭਾਈ।

ਅਜਿਹੀ ਲਾਸ਼ਾਨੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਆਖਣਾ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ “ਮੇਰਾ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਦਾ ਸੰਵਾਦ” ਦੰਡ ਵਿਦਾਰਨ (੧੮੮੯ ਈ.) ਅਤੇ ੨੫ ਫਰਵਰੀ ੧੮੯੮ ਈ. ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਛੱਪੇ ਲੇਖ (ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਚੇਹਰਾ) ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕੇਵਲ ਪੰਜ ਸਾਲ (੧੮੮੪ ਤੋਂ ੧੮੮੮) ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੰਸਥਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੂਪਿਆ ਕਦੇ ਚੰਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਡਟਕੇ ਅਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਲਈ ਅਤਿ ਘਾਤਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ੧੭ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੯੬ ਦੇ ਸਪਤਾਹਿਕ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵਪੂਰਤ

ਹੈ:- “ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਭਾਈ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਚੱਬ ਚੱਬ ਲੰਘਾਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਠ ਪਿੱਪਲ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਇੱਥੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ (੧੮੨੪- ੧੮੮੩ ਈ.) ਜੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਸਬਾ ਟੰਕਾਰਾ ਵਿਖੇ ਜੰਮੇ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਤਿਵਾੜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਬੈਨ ਸੀ। ਚੌਦਾਂ ਸਾਲ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਆਰੀਆ ਮੱਤ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬੰਗਾਲ ਗਏ, ਫਿਰ ਬਨਾਰਸ ਗਏ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤੇ। ਉਥੋਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਏ। ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੁਧਿਆਣਾ ਪਹੁੰਚੇ, ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਇੱਥੇ ੧੯ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੭੭ ਤੋਂ ੨੭ ਜੂਨ, ੧੮੭੭ ਤੱਕ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਧਰਮ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬਹਿਸਾਂ (ਜਗਤ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕੌਣ, ਵੇਦਾ ਦਾ ਕਰਤਾ ਈਸ਼ਵਰ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਕਿਆ ਸਰੂਪ?) ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਨੂੰ ਭਰੇ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਵਿਦਵਾਤਾ ਦਾ ਡੰਕਾ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਨੇ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ “ਸੱਤਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ੬੦੦ ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਕੁਝ ਬਦਲਕੇ ਮੁੜ ੧੮੭੫ ਈ. ਵਿੱਚ ਛਪਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੱਤਾਂ ਦੇ ਵੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ੨੪ ਨਵੰਬਰ ੧੮੮੮ ਈ. ਨੂੰ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਨੇ ਗਿਆਰ੍ਹਵੀ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਮਨਾਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਆਗੂ ਗੁਰੂ ਦੱਤ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਮੁਰਲੀਧਰ ਆਦਿ ਨੇ “ਸੱਤਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ਨੂੰ ਠੀਕ ਠਹਿਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਰੁੱਧ ਬਹੁਤ ਜ਼ਹਿਰ ਉਗਲਿਆ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਮੋਢੀ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਮਈਆ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਲਸੇ ਵਿਚੋਂ ਉੱਠਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸੱਭ ਨੇ

ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਸਬੰਧ ਤੋੜ ਦਿੱਤੇ। ੩੦ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੮੩ ਈ. ਨੂੰ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਉਪਰੰਤ ਲਾਲਾ ਜੀਵਨ ਦਾਸ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਪਰਮ ਮਿੱਤਰ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸੱਭ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਿੱਖ ਸਿਧਾਂਤ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ ਹੋ ਪਰੰਤੂ ਆਪ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈਕਚਰ/ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਆਂ ਕਰੋ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਕੋਈ ਪੰਜ ਸਾਲ (੧੮੮੪-੧੮੮੮ ਈ.) ਤੱਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਠੋਸ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ੨੪ ਫਰਵਰੀ ੧੮੮੮ ਈ. ਦਾ ਲੇਖ 'ਮੋਨਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਧਰਮ ਚੇਹਰਾ' ਖਾਲਸਾ ਅਖਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਛਾਪਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਟੇਜ ਉੱਤੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੈਲੀ ਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਕਿਸ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, "ਜਦ ਮੈਂ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਪੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਖਣਾ ਕੋਈ ਆਮ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਖੋਸ਼ੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ।"

ਜਦ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ, ਇਤਨੇ ਵਿੱਚ ਸੁਆਮੀ ਜੀ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਅਤੇ ਲਾਲਾ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਨੇ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਪੁਰਖ ਸਨ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸੱਜਣਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਮੌਤ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨਾਲ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਪਰੰਤੂ ਜੇ ਹੋਰ ਹਾਲਤ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕੰਮ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਸੱਜਣਤਾ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਂਗਾ ਅਰਥਾਤ ਧਾਰਮਿਕ ਵੱਖਯਾਨ ਆਮ ਤੌਰ ਪਰ ਦਿਆਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਜਦ ਮੈਂਨੇ ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੱਰਿਤ੍ਰਾਂ ਪਰ ਅਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਪਰ ਵੱਖਯਾਨ ਦੇਣੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਅਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆਖਣੇ ਲੱਗਾ ਤਦ ਸਭ ਲੋਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਆਰੀਆ

ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੱਜਣ ਪੁਰਖ ਲਾਲਾ ਸਾਂਈ ਦਾਸ, ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਗਾਇਤਰੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਹਰ ਇੱਕ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਸਿੱਖ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਰੋਕ ਟੋਕ ਦੇ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਪਰ ਲਾਲਾ ਸਾਂਈ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਇਹ ਆਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਵਿੱਚ ਨਾ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਿਸ਼ਨ ਆਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿੰਤੂ ਖਾਸ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਜਦ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਲੜਕੇ ਦਾਖਲ ਹੋਏ ਤੱਦ ਉਹ ਦਯਾ ਨੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਤੇਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ, ਅਰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਇੱਕ ਲੜਕੇ ਨੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਸੋਭਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਪਰ ਮੈਂ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕਿਆ ਅਰ ਉੱਠਕੇ ਇੱਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਿਖਯਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦਯਾਨੰਦ ਅੱਜ ਨੂਰਦੀਨ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਦਸਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਪਰ ਸੱਭ ਨੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਅਰ ਸਿਵਲ ਮਿਲਟਰੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵੱਖਯਾਨ ਛਾਪਿਆ ਭੀ ਸੀ। ਪਰੰਤੂ ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਲੋਗ ਗੁਰੂ ਨਿੰਦਕ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਤਦ ਦੂਰ ਤੇ ਹੀ ਫਤਹਿ ਬੁਲਾਕੇ ਕਿਨਾਰਾ ਕਰ ਲੀਤਾ। ਪਰੰਤੂ ਨਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਿਆ ਅਰ ਨਾ ਕੋਡੀ ਚੰਦਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਇਹ ਬਾਤ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਵੇਦ ਈਸ਼ਵਰ ਦੇ ਰਚੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਰ ਸੁਆਮੀ ਅਦੁਤੀਯ ਪੁਰਖ ਸੀ। ਕਿੰਤੂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੇਰਾ ਅੱਜ ਤੱਕ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀਅਲ ਇਸਲਾਹ ਕਰਨੇ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜਾਂ ਪੁਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰੰਤੂ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਮੰਤਰ ਤੋਂ ਵਾਂਗ ਯਾਦ ਸੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਭੀ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਰਥ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿੰਤੂ ਵੇਦਾਂ ਪਰ ਹੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਦਿੱਤੀ ਲਿਖਤ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਬਲਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ੨੧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਰਵੋਤਮ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਟੀਕਾਕਾਰ ਸਨ।

9417461625

ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ

**ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਜੀ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ, ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ**

ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਉਪਰਾਲਾ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਇੱਕ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉੱਦਮ ਹੈ। ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਹੀ ਯੋਗ ਤੇ ਸੁਚੱਜਾ ਕਦਮ ਹੈ। ਕੀ ਕਹੀਏ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੋਲਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਲਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਧਰਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੇਟ ਸੇਵਾ ਦੀ ਡਿਉਟੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਦੀ ਗੋਲਕ ਨੂੰ ਜੱਫਾ ਮਾਰ ਕੇ ਬੈਠੀ ਮਸੰਦਾ ਦੀ ਜੁੰਡਲੀ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਮਾਲ ਆਪ ਦੇਖਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਲਈ ਗਰਮ ਤੇਲ ਦੇ ਕੜਾਹਿਆਂ ਦੀ ਸਜਾ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਕੌਮ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰਨ ਲਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਅਹੁਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਲਈ ਅੱਜ ਸਾਡੀ ਕੌਮ ਹੀ ਮੋਹਰੀ ਰੋਲ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਅੱਜ ਤਰੁੱਤ ਲੋੜ ਹੈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਘੱਟ ਰਹੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਸੂਝਵਾਨ ਮਸ਼ਾਲਚੀਆਂ ਦੀ, ਜੋ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਸੁੱਘੜ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਸੇਧ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਆਪਣਿਆਂ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੱਬ ਰੱਖਿਆ ਸੀ) ਨੂੰ ਪੱਲਿਓਂ ਪੈਸੇ ਖਰਚ ਕੇ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਬਲ ਬਖਸ਼ੇ।

ਗੁਰੂ ਫਤਿਹ

ਆਪ ਦਾ ਸੁਭਚਿੰਤਕ
ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੁਹਲੀ

ਬਠਿੰਡਾ

9217218874

ਇਹ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰੋ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੈਲਵੀ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀਉ!

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ” ਪਰਵਾਨ ਹੋਵੇ ਜੀ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਆਈ। ਕਿਸੇ

ਸਮੇਂ ਆਪ ਜੀ ਸਾਡੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਬੱਤੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ੨੮ ਫਰਵਰੀ ੧੯੭੪ ਨੂੰ ਹਾਇਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ ਵਿਚੋਂ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਇੱਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਸਕੀ ਭਤੀਜੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਦਾਜ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ, ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚੱਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਪਰਵਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜੱਦੋ ਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਪਈ ਤੇ ਆਖਰ ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਅਤੇ ੧੩ ਮਾਰਚ ੧੯੮੦ ਪਹਿਲੀ ਚੋਤ ਨੂੰ ਸਵਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਵਾਹ ਕਿਵੇਂ ਪਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਇਆ? ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੈਂ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਹੰਢਾਇਆ ਇਸ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਤਨ,ਮਨ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਗਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਅੱਜ ਸੱਭ ਕੁੱਝ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ। ਦੇ ਲੜਕੇ ਹਨ, ਵੱਡਾ ਗੁਰਮੁੱਖ ਸਿੰਘ (ਜਨਮ ੨੨ ਨਵੰਬਰ ੧੯੮੧) ਦਮਦਮੀ ਟਕਸਾਲ ਮਹਿਤਾ ਚੌਕ ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ। ਛੋਟਾ ਤਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜਨਮ ੨੫ ਅਗਸਤ ੧੯੮੩) ਐਮ ਏ ਹਿਸਟਰੀ, ਘਰ ਹੈ ਖੇਤੀ ਦਾ ਧੰਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਯੂ.ਪੀ ਰਹਿੰਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਤੇ ਭਰਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਵੀ ਚੱਕਰ ਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡਣ ਉਪਰੰਤ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ। ਇੱਕ ਸਾਲ ੨੦੦੧-੨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਮੁਲਾਜਮ ਗੁਰਦੁਆਰਾ:ਪਾ ੬ ਡਰੋਲੀ
ਭਾਈ ਵਿਖੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਤੇ ੨੦੦੩ ਵਿੱਚ ਕਨੇਡਾ ਦੀ
ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੋ ਏਨਾ ਲਿਖਣਾ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ
ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ ਜੀ, ਕਿਤੇ ਮੱਘਰ ਸਿੰਘ ਅਰਸ਼ੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ
ਆਏ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲ ਕੇ ਜਾਣਾ।

ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ

ਸੁਖਮੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਸਾਧੂਵਾਲਾ

9463237722

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀਉ!

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ”

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ
ਹਾਂ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਿਚਾਰ
ਚਰਚਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕੋਈ
ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਛਪੀ। ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੀ ਸੁਵਿਧਾ
ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਤਰਸੇਮ ਬਸਰ

ਬਠਿੰਡਾ

9815901154

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀਉ!

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ”

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਦਾ ਜੁਲਾਈ ਦਾ ਅੰਕ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ।

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਜੂਨ ੨੦੧੦ ਦਾ ਪਰਚਾ ਅੱਜ ਤਾਈਂ
ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈ
ਗਿਆ ਜਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵਲੋਂ ਭੇਜਣ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ
ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਤਾਹੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਮੋਹਰਬਾਨੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੂਨ ਦੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ
ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਭੇਜਣ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰਨੀ।

ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਭੇਜ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਕੱਲ ਜੋ ਆਪਣੀ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਹੋ
ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਾਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਸ਼ਕ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ
ਹੈ। ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
ਦੇ ਕਿਸੇ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਾਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋਗੇ।

ਜਿਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀ ਦਾਸ ਨੂੰ
ਜ਼ਰੂਰ ਭੇਜ ਦੇਣਾ ਰਿਕਾਰਡ ਵਾਸਤੇ।

ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਅੰਕ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਅਗਲੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ
ਵਿਚਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੇਜਾਂਗਾ।

ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਚਿੰਤਕ

ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

9211827712

ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਜੀ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ”

ਆਪ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਭੇਜੀਆਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ
ਪੱਤ੍ਰਿਕਾਵਾਂ ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੁਲਾਈ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ
ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੜ੍ਹਕੇ ਮਨ ਅਨੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਮੱਗਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੇ ਆਮ ਸਮਾਜ ਨੂੰ
ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪਿੰਡਾਂ
ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਰੇ ਹੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੀ ਪਤਾ
ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਸ਼ੁਰੂ
ਕਰਕੇ ਆਮ ਸਮਾਜ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅਤੀ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ
ਮੇਰੀਆਂ ਤੁੱਛ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨਮੋਲ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿੱਚ ਜਗ੍ਹਾ
ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਹੈ ਮੈਂ ਇਸ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਾਲ
ਜੁੜਿਆ ਰਹਾਂਗਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਕੋਈ
ਗਲਤ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਖ਼ਿਮਾ ਦਾ ਜ਼ਾਚਕ ਹਾਂ।

ਦਾਸ

ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ

ਬਗਲੀ ਕਲਾਂ

9878573068

**ਸੁਹਿਰਦ ਸੰਪਾਦਕ ਜੀਓ,
ਗੁਰੂ ਫਤਹਿ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ।**

ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ
ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਧੰਨਵਾਦ।

ਆਪ ਜੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਿਆਨੀ ਦੇ
ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਜੁਝਾਰੂ ਕਦਮ ਉਠਾ ਰਹੇ
ਹੋ ਜਿਸ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਅਤਿਅੰਤ ਜਰੂਰਤ ਹੈ।
ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕੀਤੇ
ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਸ਼ੋਭਦਾ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ
ਆਪਣੇ ਅਖਬਾਰ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਰਾਹੀਂ ਜੋ ਸੁਧਾਰਕ ਬੀੜਾ
ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਹੈ।

ਸਾਡੀ ਉਸ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਪਾਸ ਜੋਦੜੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪ
ਨੂੰ ਇਸ ਆਰੰਭੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਬਖਸ਼ੇ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਾਰ
ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਕਲਯਾਨ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਕ ਬੀੜਾ
ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਵਧਾਈ ਤੇ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾ ਭੇਜਦਾ ਹਾਂ।

**ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਚਿੱਤਕ
ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਰਸੀ
9463327557**

**ਸੰਪਾਦਕ ਸਾਹਿਬ/ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੀ
ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ**

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਪਾਦਤ ਕੀਤੇ ਜਾ
ਰਹੇ ਰਸਾਲੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ (ਅਰਦਾਸ) ਭੇਜ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ
ਆਪਦੇ ਰਸਾਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਣਗੀਆਂ।

ਇਸ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ।

**ਹਿਤ
ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ
9914296096**

**ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਜੀ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ"**

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਕਾਮਨਾਵਾਂ
ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਮ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਵਾਨਗੀ ਤੇ
ਲੰਮੇਰੀ ਉਮਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤੇ ਸਿੱਖ

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਮਹਾਨ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ
ਤੋਂ ਅਜੋਕੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੀ ਪਨੀਰੀ ਨੂੰ ਜਾਣੂ ਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।
ਮੈਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦੋ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ ਭੇਜ
ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਚੰਗਾ ਜੀ। ਫਿਰ ਫਤਿਹ ਅਰਜ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

**ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਚਿੱਤਕ
ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਬੁਹਾ
9464045031**

**ਪਿਆਰੇ ਸੇਵਕ ਜੀ,
ਫਤਿਹ**

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਿਰੰਤਰ ਮਿਲ ਰਹੀ
ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ, ਮਿਹਨਤ, ਲਗਨ ਨੂੰ ਸਿਜਦਾ ਹੈ। ਮੈਟਰ
ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵਪੂਰਵਕ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਦੋ ਰਚਨਾਵਾਂ
ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਆਸ ਹੈ ਪਸੰਦ ਕਰੋਗੇ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ
ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਭੇਜਣ ਲਈ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰੋਗੇ।

ਤੁਹਾਡੀ ਅਣਖੋਂਕ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦਾ
ਇਹ ਬਚਨ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ:-
ਸੇਵਕ ਕੇ ਸੇਵਾ ਬਣ ਆਈ, ਹੁਕਮ ਬੂਝ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਈ।
ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ।

**ਹਿਤ
ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਰਜਾਰਾ
ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ
01765257059**

**ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਸ. ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ ਸੇਵਕ ਜੀ
ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਜੀ।**

ਜੁਲਾਈ ੨੦੧੦ ਦੀ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ। ਸੰਪਾਦਕੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਸੀ।
ਅੱਖਾਂ ਦਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਤਹਿਤ ਕਾਲਮ ਵੱਧੀਆ ਲੱਗਾ।
ਕਾਵਿ ਕਿਆਰੀ ਕਾਲਮ ਲਾਜ਼ਵਾਬ ਸੀ। ਪੁੱਠਾ ਗੇੜਾ ਕਹਾਣੀ
ਵਧੀਆ ਲੱਗੀ। ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਕਾਬਲੇ ਗੌਰ ਸਨ।
ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਵਧੀਆ ਛਾਪਣ ਤੇ ਅਦਾਰਾ
ਵਧਾਈ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈ। ਰੱਬ ਮੇਹਰ ਕਰੇ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ
ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਜੀ।

**ਹਿਤ
ਮੰਗਾ ਸਿੰਘ ਤੁੰਗ
ਪਟਿਆਲਾ**

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

AR.RAMANJIT KAUR (AIIA)

RAMANJIT & ASSOCIATES

ARCHITECTS, INTERIOR DESIGNERS, ENGINEERS & VALUERS.

SCO:- 10 (2ND FLOOR), PHASE -11 SECTOR- 65, MOHALI.

MOB.:- 9780464332, 9592942276

E-MAIL:- kaur.ramanjit.1386@gmail.com

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

0172-2609388, 93161-33498

PARAMJIT MEHTPURI

CONSULTANT (LIC OF INDIA)

LIC'S KOMAL JEEVAN

FOR BRIGHT FUTURE OF YOUR CHILD. A MONEY BACK POLICY FOR
CHILDREN WITH GUARANTEED ADDITION

MINIMUM AGE AT ENTRY	- 0 YEAR (LBD)
MAXIMUM AGE AT ENTRY	- 10 YEARS
MATURITY AGE	- 26 YEARS
MINIMUM PREMIUM PAYING TERM	- 8 YEARS
MAXIMUM PREMIUM PAYING TERM	- 18 YEARS

MONEY BACK

AGE	18	20	22	24	26
%	20%	20%	30%	30%	GUARANTEED ADDITION +LOYALTY ADDITION

UNIQUE FEATURES:-

1. MONEY BACK POLICY (ONLY FOR CHILDREN)
2. THE PAYMENT OF PREMIUM CEASES AT THE COMPLETION OF 17 YEARS OF AGE.
3. IDEAL GIFT FOR YOUR CHILD
4. FATHER CAN PROPOSE. MOTHER ALSO CAN PROPOSE. IF SHE HAS HER OWN INCOME.
5. PREMIUM WAIVER BENEFIT IS AVAILABLE.
6. RISK COVERAGE AFTER COMPLETION OF 7 YEARS.

WITH BEST COMPLIMENTS FROM:

Design Pavillion II

Invest as low as
Rs. 2.5 Lacs
(Get assured
rental income of
12% p.a.)

Starting immediately with limited offer

Construction of Design Pavillion-II

Getting ready to operate from 01-09-2010

RARE OPPORTUNITY FOR SMALL INVESTORS

**Invest in
Design &
Designer-Wear
Studios**

In Design Pavillion II

List of Fashion Businesses in Studios:-

1. Design & Designer-Wear Studios for Design and Samples for Fashion Manufacturing, Exclusive Designer Wear for ladies and exclusively designed Wedding-Wear
2. Fashion Design Studio-Designing of Textiles, Knit-Wear, Leather, Yarn & Jewellery.
3. Fashion Shows Organisers, Modeling Agencies, Photographers, Choreographers, Light & Sound Specialists, Audio & Video Studios.
4. Exporters - Traders, Distributors, Boutiques, Embroiders (Hand made & Machine made), Fine Tailors, Buttoning and Couners.

Location: Mohali

FASHION TECHNOLOGY PARK

MOHALI - LANDRAN ROAD, SECTOR 90, MOHALI. VISIT: www.ftpmohali.com

9915322330, 9988151167, 9815511552, 92572-06704

CORPORATE OFFICE: SCO-198-197, TOP FLOOR, SECTOR-34-A, CHANDIGARH
0172-5001170, 5001180, 9592281011

RKM

RKM HOUSING LTD.

Corp. Off : - SCO 673, IInd Floor, Sector 70, Mohali
Phone No. 0172-4655654, 4655653, Email: rkmhousing@gmail.com
Fax: 0172-4655654, website: www.rkmhousing.com

RKM
HOUSING LTD.

RKM CITY
SECTOR 112

ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇਗੀ?

ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਗੱਲ ਤੁਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਭਾਈ ਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨੇ ਇਸ ਅਹਿਮ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਤੀ ਲਈ ਮੋਹਰੀ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ, ਉਘੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਮਾਜ ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਪ੍ਰੋ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਸਾਰੂ ਸੋਚ ਤੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਡੇਰੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਡਮੁੱਲੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਲਈ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ, ਉਪਰੰਤ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਚੋਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਕੇ ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ....

ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਤਪੁਰੀ
ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ
9316133498

ਸੁਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਸਲ
ਸਹਿ ਸੰਪਾਦਕ
9815549523

ਐਨ ਐਸ ਸੇਵਕ
ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ
9465216530